

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Controversiarum Inter Principes Cathedras Divi Thomæ
Doctoris Angelici, Et Scoti Doctoris Svbtilis**

Stümmel, Friedrich

Coloniæ Agrippinæ, 1680

Controversia XVIII. De Distinctione Scoti oriri nata in Divinis ex proceßione
Verbi divini, & Spiritus sancti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84332)

imò exprimit, nec eger probari hoc loco, sed supponi, utpote quæ in proprio loco de libertate divina, & subtilia, & solida apud Scottistas passim veritatis habet suffragia, qualia & hic expedita habes, ubi te aut ad illos contuleris, aut ad nostras Controversias de Decretis Dei, ubi tractabuntur commodius, quæ ad libertatem Dei spectant, adedque & ea, quæ sunt ad unitatem volitionis divinæ, quomodo nimirum unica, & simplicissima Dei volitio omnem colligat in se perfectionem omnium volitionis, & nolitionis possibilis, sive liberæ, sive necessariæ citra ullam imperfecti- onem, ita ut quidquid valent infinitæ volun- tates per infinitas volitiones, & nolitiones, id Deus per unicam, esto considerari possit, ut distincta penes nostrum modum intelligen- di, & juxta variam divinæ illius volitionis ten- dentiam & terminationem ad objecta, in quæ tamen invariata manens potuisset non ten- dere, utpote indivisibiliter includens omnia perfectionem omnis volitionis & nolitionis possibilis.

Illa, quæ affert Ricciolus de ratione forma- li libertatis divinæ, unde distinctionem Scoti probare intendit, non subsistunt, tum quia

multa ibi proponit, quæ non admittuntur ab assertoribus hujus distinctionis in nostra Scholæ, tum quia falsum est, quod actus liberi divinæ voluntatis includant veras relationes ad objectum extrinsecum. Item quod actus liberi Dei non sint perfectiones Dei simplici- ter simplices, accipiendo volitionem divi- nam, ut emanat à voluntate divina. Item falsum est, scientiam visionis inter actus Dei liberos commemorandam esse, quando agitur de actibus liberis voluntatis divinæ, visio Riccioli quippe spectat ad intellectum, non ad prædi- cata voluntatis, neque dubium est, quin sicut intellectus à voluntate, ita & actus illorum inter se distingui consequens sit, hic autem agimus de prædicatis voluntatis inter se com- paratis. Alia quoque, quæ ibi de libertate divina secundum particularia quædam prin- cipia de habitudinibus rerum proponit ad probandum Scoti distinctionem inter voli- tionem creaturarum possibilem, & volitio- nem creaturarum, quæ ad mundi hujus uni- versitatem & ordinem naturæ, & gratiæ, & gloriæ pertinent, simpliciter non subsistere, ostendetur suo loco, agendo de libertate di- vina.

Rejicitur

doctrina

de liberis

actibus

Dei tra-

ditur.

CONTR O V E R S I A DECIMA-OCTAVA.

De distinctione Scoti oriri nata in Divinis ex proces- sione Verbi divini, & Spiritus sancti.

S V M M A R I V M.

1. An Personæ divinæ, Filius, & Spiritus S. im- mediatè egrediantur, & procedant per natu- ram, sive ab essentia, ut talis est præcisè, sive illa transcendat attributa divinæ, intellectum sci- licet, & voluntatem, sive distinguatur ab illis aut per rationem, vel per distinctionem ex na- tura rei formaliter. q. 1.
2. An, & qualiter divinæ processionēs sint per in- tellectum, & voluntatem, ubi & queritur: An Verbum divinum generetur per intellectum,

& Spiritus S. procedat per amorem, seu an potentia notionalis ad generandum, & spiran- dum dicat intellectum, & voluntatem per mo- dum actus primi, vel secundi.

3. Cur processio Spiritus S. non sit generatio, & cur Spiritus S. non sit Filius?
4. Resolvitur Quæstio principalis, an statuenda sit distinctio inter intellectum, & voluntatem divinam?

492 **D**ari distinctionem inter intellectum, & voluntatem, probavimus quidem ex ge- neratione Verbi, & processione Spiritus san- cti in Tractatu præliminari Controv. 5. qu. 3. §. 3. num. 119. & seqq. Controv. item 12. qu. 1. art. 2. à num. 170. usque ad num. 179. o- stendendo intellectum, & voluntatem di- stingui ex natura rei formaliter ab essentia sub num. 174. iterum argumentati sumus

R. P. Sturmii Tom. I.

ex diverso modo principiandi Verbum, & Spiritum sanctum eadem Controv. 12. de- nique quæst. 2. num. 174. & quæst. 3. ubi in- vestigamus, an potentia intellectiva ab intel- lectione, volitiva, à volitione distinguatur formaliter ex natura rei, pro affirmativa sub num. 214. ad finem Lectorem remissi ad præ- sentem Controversiam, quâ ut pollicitatio- nis nostræ fidem liberemus illas Quæstiones per-

v

pertractandas suscipimus, quarum expectatione, & vis eorum argumentorum amplius solidetur, & effugia adversariorum fortius præcludantur.

Q U Æ S T I O I.

An Personæ divinæ, Filius, & Spiritus sanctus immediatè egrediantur, & procedant per naturam, sive ab essentia ut talis est præcisè, sive illa transcendat attributa divina, intellectum scilicet, & voluntatem, sive distinguatur ab illis aut per rationem, vel per distinctionem ex natura rei formaliter.

S V M M A R I V M.

1. Essentia non generat, nec generatur. n. 494.
2. Difficultas de principio Quod processionum divinarum. num. 495.
3. Paternitas divina imbibit hypostasim, dictionem & relationem. Ibid.
4. Processiones divinae non sunt per naturam, aut essentiam divinam ut talis est, tanquam per principium quo divinarum processionum proximum, & immediatum. num. 496. & seqq.
5. Alogiani qui dicantur? ibid.
6. Intellectus habet rationem principii respectu Filii, & voluntas respectu Spiritus sancti. ibid.
7. Dibrandi doctrina exploditur. n. 498.
8. Basilus non est contrarius doctrinae communi Theolog. de processionibus divinis. n. 499.
9. Discrimen Verbi divini, à Verbo creatum. num. 500.
10. Processiones quidem non sunt per essentiam tanquam potentiam notionalem, seu principium quo proximum, sunt tamen per illam ut suum principium radicale, & remotum non simpliciter sed quò determinatur per relationem personae producentis. n. 501.
11. Relatio non habet rationem principii activi in divinis, sed conditionis sine qua non. n. 504.
12. Specialiter nec relatio potest esse principium quo productionis. num. 506.
13. Nec essentia communicationis. ibid.
14. In divinis impossibile est produci Filium, quin sit idem in natura cum Patre producente. num. 506. circa finem.

493 **I**llud primò ex hac Quæstione emergit, quòd si nullam intellectus habeat rationem principii respectu Filii, neque voluntas respectu Spiritus sancti, nulla erit, aut saltem cessat principalis ratio, cur dicatur intellectus & voluntas distinguì formaliter ab essentia contra doctrinam Controv. 12. propugnata.

Quantum ad rem autem, non defunt Auctores Catholici, qui volunt divinas processionem esse per Essentiam divinam, nedum ut per principium earum radicale, & remotum, sed etiam ut per immediatum, & proximum, quia putant attributa divina ne ratione quidem distinguì intrinsecè, seu cum fundamen-

to ex parte rei, sed extrinsecè solum per connotata. Durandus autem l. dist. 6. quæst. 1. num. 19. & seqq. voluit illas procedere ex ipsa natura velut prius fœcunda, quàm sit intellectio, & volitio, quæ sunt quid posterius, item essentielles, non notionales actus. Hanc sententiæ præfuisse videntur SS. Patres: Augustinus enim l. 15. de Trinit. cap. 20. ait: Verbum per quod omnia facta sunt, esse Filium Dei naturæ. Damascenus l. 1. de fide, c. 8. vocat processionem Filii Opus naturæ procedens per modum naturæ, quod verè dici non posset, nisi Verbum immediatè procederet à natura, seu Essentia divina.

§. I.

Cur processiones divinæ non sint per essentiam, ut principium
Quod?

ASSERTIO I.

Processiones divinæ nullatenus immediatè sunt per Essentiam divinam
tanquam per principium radicale *Quod?*

494 **H**æc est fidei consona ex Concilio Lateranensi, ubi sub Innocentio III. Cap. *Damnatus*, definitur oppositum, uti hoc Tomo ostendimus in Tract. præliminari, Controv. 5. quaest. 3. §. 1. à num. 112. & Tomo 2. Controv. 9. quaest. 1. per totum, ubi ex professo fusè deduximus, quòd in nullo sensu dici possit Essentiam divinam generare, sed Patrem; neque generari, sed Filium. & patet extratione ibidem & communiter adduci solita, nimirum quòd principium quod cujus-
cunque productionis realiter distingui debeat à termino producto: atqui Essentia divina non distinguitur realiter à Filio, & Spiritu sancto: ergo &c.

495 Difficultas solùm apparet, cum essentia non possit esse principium *Quod*, sed Pater, ut suo loco dicitur, quomodo cum Pater constituatur in esse Patris per illam generationem, sit principium illius generationis, manifestum enim est, quòd sicut homo non potest esse principium rationalitatis, quà constituitur in esse hominis; ita nec Pater generationis, si per illam constituatur in esse Patris. *Sed advertendum* est, Paternitatem divinam esse *hypostasim, dictionem, & relationem*, ita ut simplex forma Paternitatis imbibat, & transcendat tria ista prædicata, prædicatum scilicet *hypostasis*, & constituentis personam generantem; *dictionis*, per quam generat Verbum; & *relationis*, vi cujus Pater refertur ad Filium genitum, atque ita secundum nostrum modum concipiendi inadæquatam, & analogicam, Pater æternus constituitur Paternitate, non ut concipitur sub explicata forma relationis, sed hypostasis.

Similiter Pater æternus dicit Verbum per Paternitatem, non quatenus est formaliter hypostasis suppositi generantis, cum suppositum generans apprehendatur constitutum in ratione suppositi antequàm generet, sed ut subit munus actionis notionalis seu dictionis, nec etiam per analogiam ad creatam Patrem subit munus dictionis, & generat per relationem Paternitatis sub explicito conceptu relationis, sed quatenus est productio notionalis, seu actio generativa: ratio est, quia in creatis relatio principii ad principiatum actionem productivam subsequitur, non verò constituit illam, ut in divinis, ubi & ab eadem ista generatione Pater divinus habet generare, seu dicere Verbum, & etiam habet ab illa constitui in esse Patris, adeoque non subsequitur seipsam actionem generativam, seu dictionem, neque illa egreditur à Patre, jam producto Filio in signo sequenti naturæ.

Cum itaque in mora difficultate supra, *Solvitur obiectio*, quomodo Pater sit principium illius generationis, per quam constituitur in esse Patris, apprehenditur generatio divina analogicè ad relationem generationis creatæ, quali prius confurgat, & egrediatur à Patre jam producto Filio in sequenti signo naturæ, adeoque intercedat quædam causalitas inter Paternitatem (ut generationem) & Paternitatem, ut meram habitudinem ad genitum, quod falsum est, supposita omnimoda identitate inter Paternitatem ut dictionem generativam Verbi, & inter Paternitatem, in quantum est habitudo realis suppositi generantis ad prolem genitam, quod tamen aliò spectat. Vide Quaest. 2.

§. II.

An processiones sint per essentiam ut principium immediatum *Quo?*

A S S E R T I O II.

Processiones divinæ non sunt per Essentiam aut divinam Naturam, ut talis est, tanquam per principium *Quo* divinarum processio- num proximum, & immediatum.

496 **H**Æc, quæ est contra Durandum, apud Theologos recepta magis, & verior est sententia, imò opposita à multis Doctoribus graviter censuratur, Valentia namque i.p.q. 27.art.1.punct.3.censet esse temerariam. Zumei temerariam, & fortè erroneam ait ibidem conclus.2. errori proximam. Suarez lib.1. de Deo, cap.5.num.4. periculosam in fide & erroneam judicat Molina i.p.q. 27.art.5. dist.2. quibus apud Ricciolum subscribunt Ruiz, Perez, Martinonius: sed censuris relictis assertio probatur ex Scripturæ testimoniis, qualia contra Ebionem, & Cerinthum S. Joannes non solum exprimit in suo Evangelio cap.1. Filium Dei Verbum appellando, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum; item, Verbum caro factum est. Sed & in sua prima Ep. 5.c. Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et in sua Apocal. bis Agnus Dei vocatur Verbum: Nomen ejus Verbum Dei: atqui Verbum est terminus, & operatio intellectus formatum per dictionem intellectualem.

S. Joan.

497
Eccles.1.
& 24.
Ps.119.

His novæ paginæ locis adnumerari possunt haud obscura testimonia ex veteri Testamento Ecclesiastici 1. Fons sapientia Verbum in excelsis. Et Eccli. 24. Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita, &c. Os autem significat intellectum, cujus est mentaliter loqui formando Verbum. Psal. 119. Ex utero ante Luciferum genui te, id est, ex matre, & memoria fecunda ab æterno te genui forni mentis, & partum intellectus secundum Augustinum lib.9. de Trinit. cap.12. ergo. Min. prob. primò ex S. Cyrillo, l.1. in Joann. cap.5. ubi ait: Filius appellatur Verbum, ac sapientia, quoniam ex intellectu immediatè, & indivisibiliter est. Non ergo est immediatè ex essentia. Athan. contra Arianos in epist. de sent. Dionys. Alexand. Estque mens per se subsistens Verbi Pater, Verbum autem veluti Filius mentis. Nazianz. orat. 36. Verbum dicitur, quia se habet ad Patrem, ut sermo ad mentem propter vim enunciaticem. Basil. homil. 16. in Joann. Mans tota mens

Cyrillus.

Athan.

Nazian.

Basilius.

in proprio statu, Verbum totum ac perfectum emittit, & Verbum procedens totum mentis, à qua gignitur, vim in seipso complectitur. Et lib. 5. contra Eunomium: Pater Filii genitor, ut mens Verbi, Pater ut sapiens, qui sapientiam genuit. Gregor. Nyssen. epist. 5. contra Apollinarem: Generatur in corde, id est, interius in me Verbum generatione quadam incomprehensibili. Chrysost. tom. 5. orat. 5. Quomodo modum se habet sermo ad mentem, sic Unigenitus Deus Verbum se habet ad Patrem. Quibus verbis sanctus Doctor innuit Verbum vocis extrinsecum, quod ore profertur, & Verbum illud mentis intrinsecum, quod terminum intellectionis appellamus, seu objectum ex pressam dicimus, estque formalis imago objecti. Utamque rationem SS. Patres, & Scholastici approbant, internumque Verbum mentis Filio Dei à Patre generante Nato tribuerant, extrinsecumque oris eodem Verbo cum Incarnatum est, & foras per humanitatem exiit, applicarunt, quæ optima interpretatio trahitur ex illo cit. Joannis 1. in αρχή ο λόγος, in principio erat Verbum, λόγος enim, & Verbum, & sermo vertitur à nonnullis, & quidem quod attinet ad Verbum mentis internum, quod propriè per λόγος importatur, ait S. Thomas i.p.q. 34. art. 1. in corp. primò principaliter interius mentis conceptus Verbum dicitur secundariò ipsa vox interioris conceptus significativa, & paulò post: Dicitur autem propriè Verbum in Deo, secundum quod Verbum significat conceptum intellectus. Quare ex propria natura Filius Dei est ratio Verbi, unde illi inest ratio Filii; nam nisi Verbum non esset, Filius non esset, ut clarè docet August. lib. 7. de Trinit. cap. 2. & lib. 1. multis in locis, de Filio dici asserunt; itaque omnino affirmandum Verbum propriè mentis esse & dici, ut iterum docet S. August. lib. 13. de Trinit. cap. 10. & cum illo S. Thomas, Scotus, & utriusque schola, dist. 2. d. 2. d. 3. d. 4. d. 5. d. 6. d. 7. d. 8. d. 9. d. 10. d. 11. d. 12. d. 13. d. 14. d. 15. d. 16. d. 17. d. 18. d. 19. d. 20. d. 21. d. 22. d. 23. d. 24. d. 25. d. 26. d. 27. d. 28. d. 29. d. 30. d. 31. d. 32. d. 33. d. 34. d. 35. d. 36. d. 37. d. 38. d. 39. d. 40. d. 41. d. 42. d. 43. d. 44. d. 45. d. 46. d. 47. d. 48. d. 49. d. 50. d. 51. d. 52. d. 53. d. 54. d. 55. d. 56. d. 57. d. 58. d. 59. d. 60. d. 61. d. 62. d. 63. d. 64. d. 65. d. 66. d. 67. d. 68. d. 69. d. 70. d. 71. d. 72. d. 73. d. 74. d. 75. d. 76. d. 77. d. 78. d. 79. d. 80. d. 81. d. 82. d. 83. d. 84. d. 85. d. 86. d. 87. d. 88. d. 89. d. 90. d. 91. d. 92. d. 93. d. 94. d. 95. d. 96. d. 97. d. 98. d. 99. d. 100. d. 101. d. 102. d. 103. d. 104. d. 105. d. 106. d. 107. d. 108. d. 109. d. 110. d. 111. d. 112. d. 113. d. 114. d. 115. d. 116. d. 117. d. 118. d. 119. d. 120. d. 121. d. 122. d. 123. d. 124. d. 125. d. 126. d. 127. d. 128. d. 129. d. 130. d. 131. d. 132. d. 133. d. 134. d. 135. d. 136. d. 137. d. 138. d. 139. d. 140. d. 141. d. 142. d. 143. d. 144. d. 145. d. 146. d. 147. d. 148. d. 149. d. 150. d. 151. d. 152. d. 153. d. 154. d. 155. d. 156. d. 157. d. 158. d. 159. d. 160. d. 161. d. 162. d. 163. d. 164. d. 165. d. 166. d. 167. d. 168. d. 169. d. 170. d. 171. d. 172. d. 173. d. 174. d. 175. d. 176. d. 177. d. 178. d. 179. d. 180. d. 181. d. 182. d. 183. d. 184. d. 185. d. 186. d. 187. d. 188. d. 189. d. 190. d. 191. d. 192. d. 193. d. 194. d. 195. d. 196. d. 197. d. 198. d. 199. d. 200. d. 201. d. 202. d. 203. d. 204. d. 205. d. 206. d. 207. d. 208. d. 209. d. 210. d. 211. d. 212. d. 213. d. 214. d. 215. d. 216. d. 217. d. 218. d. 219. d. 220. d. 221. d. 222. d. 223. d. 224. d. 225. d. 226. d. 227. d. 228. d. 229. d. 230. d. 231. d. 232. d. 233. d. 234. d. 235. d. 236. d. 237. d. 238. d. 239. d. 240. d. 241. d. 242. d. 243. d. 244. d. 245. d. 246. d. 247. d. 248. d. 249. d. 250. d. 251. d. 252. d. 253. d. 254. d. 255. d. 256. d. 257. d. 258. d. 259. d. 260. d. 261. d. 262. d. 263. d. 264. d. 265. d. 266. d. 267. d. 268. d. 269. d. 270. d. 271. d. 272. d. 273. d. 274. d. 275. d. 276. d. 277. d. 278. d. 279. d. 280. d. 281. d. 282. d. 283. d. 284. d. 285. d. 286. d. 287. d. 288. d. 289. d. 290. d. 291. d. 292. d. 293. d. 294. d. 295. d. 296. d. 297. d. 298. d. 299. d. 300. d. 301. d. 302. d. 303. d. 304. d. 305. d. 306. d. 307. d. 308. d. 309. d. 310. d. 311. d. 312. d. 313. d. 314. d. 315. d. 316. d. 317. d. 318. d. 319. d. 320. d. 321. d. 322. d. 323. d. 324. d. 325. d. 326. d. 327. d. 328. d. 329. d. 330. d. 331. d. 332. d. 333. d. 334. d. 335. d. 336. d. 337. d. 338. d. 339. d. 340. d. 341. d. 342. d. 343. d. 344. d. 345. d. 346. d. 347. d. 348. d. 349. d. 350. d. 351. d. 352. d. 353. d. 354. d. 355. d. 356. d. 357. d. 358. d. 359. d. 360. d. 361. d. 362. d. 363. d. 364. d. 365. d. 366. d. 367. d. 368. d. 369. d. 370. d. 371. d. 372. d. 373. d. 374. d. 375. d. 376. d. 377. d. 378. d. 379. d. 380. d. 381. d. 382. d. 383. d. 384. d. 385. d. 386. d. 387. d. 388. d. 389. d. 390. d. 391. d. 392. d. 393. d. 394. d. 395. d. 396. d. 397. d. 398. d. 399. d. 400. d. 401. d. 402. d. 403. d. 404. d. 405. d. 406. d. 407. d. 408. d. 409. d. 410. d. 411. d. 412. d. 413. d. 414. d. 415. d. 416. d. 417. d. 418. d. 419. d. 420. d. 421. d. 422. d. 423. d. 424. d. 425. d. 426. d. 427. d. 428. d. 429. d. 430. d. 431. d. 432. d. 433. d. 434. d. 435. d. 436. d. 437. d. 438. d. 439. d. 440. d. 441. d. 442. d. 443. d. 444. d. 445. d. 446. d. 447. d. 448. d. 449. d. 450. d. 451. d. 452. d. 453. d. 454. d. 455. d. 456. d. 457. d. 458. d. 459. d. 460. d. 461. d. 462. d. 463. d. 464. d. 465. d. 466. d. 467. d. 468. d. 469. d. 470. d. 471. d. 472. d. 473. d. 474. d. 475. d. 476. d. 477. d. 478. d. 479. d. 480. d. 481. d. 482. d. 483. d. 484. d. 485. d. 486. d. 487. d. 488. d. 489. d. 490. d. 491. d. 492. d. 493. d. 494. d. 495. d. 496. d. 497. d. 498. d. 499. d. 500. d. 501. d. 502. d. 503. d. 504. d. 505. d. 506. d. 507. d. 508. d. 509. d. 510. d. 511. d. 512. d. 513. d. 514. d. 515. d. 516. d. 517. d. 518. d. 519. d. 520. d. 521. d. 522. d. 523. d. 524. d. 525. d. 526. d. 527. d. 528. d. 529. d. 530. d. 531. d. 532. d. 533. d. 534. d. 535. d. 536. d. 537. d. 538. d. 539. d. 540. d. 541. d. 542. d. 543. d. 544. d. 545. d. 546. d. 547. d. 548. d. 549. d. 550. d. 551. d. 552. d. 553. d. 554. d. 555. d. 556. d. 557. d. 558. d. 559. d. 560. d. 561. d. 562. d. 563. d. 564. d. 565. d. 566. d. 567. d. 568. d. 569. d. 570. d. 571. d. 572. d. 573. d. 574. d. 575. d. 576. d. 577. d. 578. d. 579. d. 580. d. 581. d. 582. d. 583. d. 584. d. 585. d. 586. d. 587. d. 588. d. 589. d. 590. d. 591. d. 592. d. 593. d. 594. d. 595. d. 596. d. 597. d. 598. d. 599. d. 600. d. 601. d. 602. d. 603. d. 604. d. 605. d. 606. d. 607. d. 608. d. 609. d. 610. d. 611. d. 612. d. 613. d. 614. d. 615. d. 616. d. 617. d. 618. d. 619. d. 620. d. 621. d. 622. d. 623. d. 624. d. 625. d. 626. d. 627. d. 628. d. 629. d. 630. d. 631. d. 632. d. 633. d. 634. d. 635. d. 636. d. 637. d. 638. d. 639. d. 640. d. 641. d. 642. d. 643. d. 644. d. 645. d. 646. d. 647. d. 648. d. 649. d. 650. d. 651. d. 652. d. 653. d. 654. d. 655. d. 656. d. 657. d. 658. d. 659. d. 660. d. 661. d. 662. d. 663. d. 664. d. 665. d. 666. d. 667. d. 668. d. 669. d. 670. d. 671. d. 672. d. 673. d. 674. d. 675. d. 676. d. 677. d. 678. d. 679. d. 680. d. 681. d. 682. d. 683. d. 684. d. 685. d. 686. d. 687. d. 688. d. 689. d. 690. d. 691. d. 692. d. 693. d. 694. d. 695. d. 696. d. 697. d. 698. d. 699. d. 700. d. 701. d. 702. d. 703. d. 704. d. 705. d. 706. d. 707. d. 708. d. 709. d. 710. d. 711. d. 712. d. 713. d. 714. d. 715. d. 716. d. 717. d. 718. d. 719. d. 720. d. 721. d. 722. d. 723. d. 724. d. 725. d. 726. d. 727. d. 728. d. 729. d. 730. d. 731. d. 732. d. 733. d. 734. d. 735. d. 736. d. 737. d. 738. d. 739. d. 740. d. 741. d. 742. d. 743. d. 744. d. 745. d. 746. d. 747. d. 748. d. 749. d. 750. d. 751. d. 752. d. 753. d. 754. d. 755. d. 756. d. 757. d. 758. d. 759. d. 760. d. 761. d. 762. d. 763. d. 764. d. 765. d. 766. d. 767. d. 768. d. 769. d. 770. d. 771. d. 772. d. 773. d. 774. d. 775. d. 776. d. 777. d. 778. d. 779. d. 780. d. 781. d. 782. d. 783. d. 784. d. 785. d. 786. d. 787. d. 788. d. 789. d. 790. d. 791. d. 792. d. 793. d. 794. d. 795. d. 796. d. 797. d. 798. d. 799. d. 800. d. 801. d. 802. d. 803. d. 804. d. 805. d. 806. d. 807. d. 808. d. 809. d. 810. d. 811. d. 812. d. 813. d. 814. d. 815. d. 816. d. 817. d. 818. d. 819. d. 820. d. 821. d. 822. d. 823. d. 824. d. 825. d. 826. d. 827. d. 828. d. 829. d. 830. d. 831. d. 832. d. 833. d. 834. d. 835. d. 836. d. 837. d. 838. d. 839. d. 840. d. 841. d. 842. d. 843. d. 844. d. 845. d. 846. d. 847. d. 848. d. 849. d. 850. d. 851. d. 852. d. 853. d. 854. d. 855. d. 856. d. 857. d. 858. d. 859. d. 860. d. 861. d. 862. d. 863. d. 864. d. 865. d. 866. d. 867. d. 868. d. 869. d. 870. d. 871. d. 872. d. 873. d. 874. d. 875. d. 876. d. 877. d. 878. d. 879. d. 880. d. 881. d. 882. d. 883. d. 884. d. 885. d. 886. d. 887. d. 888. d. 889. d. 890. d. 891. d. 892. d. 893. d. 894. d. 895. d. 896. d. 897. d. 898. d. 899. d. 900. d. 901. d. 902. d. 903. d. 904. d. 905. d. 906. d. 907. d. 908. d. 909. d. 910. d. 911. d. 912. d. 913. d. 914. d. 915. d. 916. d. 917. d. 918. d. 919. d. 920. d. 921. d. 922. d. 923. d. 924. d. 925. d. 926. d. 927. d. 928. d. 929. d. 930. d. 931. d. 932. d. 933. d. 934. d. 935. d. 936. d. 937. d. 938. d. 939. d. 940. d. 941. d. 942. d. 943. d. 944. d. 945. d. 946. d. 947. d. 948. d. 949. d. 950. d. 951. d. 952. d. 953. d. 954. d. 955. d. 956. d. 957. d. 958. d. 959. d. 960. d. 961. d. 962. d. 963. d. 964. d. 965. d. 966. d. 967. d. 968. d. 969. d. 970. d. 971. d. 972. d. 973. d. 974. d. 975. d. 976. d. 977. d. 978. d. 979. d. 980. d. 981. d. 982. d. 983. d. 984. d. 985. d. 986. d. 987. d. 988. d. 989. d. 990. d. 991. d. 992. d. 993. d. 994. d. 995. d. 996. d. 997. d. 998. d. 999. d. 1000. d. 1001. d. 1002. d. 1003. d. 1004. d. 1005. d. 1006. d. 1007. d. 1008. d. 1009. d. 1010. d. 1011. d. 1012. d. 1013. d. 1014. d. 1015. d. 1016. d. 1017. d. 1018. d. 1019. d. 1020. d. 1021. d. 1022. d. 1023. d. 1024. d. 1025. d. 1026. d. 1027. d. 1028. d. 1029. d. 1030. d. 1031. d. 1032. d. 1033. d. 1034. d. 1035. d. 1036. d. 1037. d. 1038. d. 1039. d. 1040. d. 1041. d. 1042. d. 1043. d. 1044. d. 1045. d. 1046. d. 1047. d. 1048. d. 1049. d. 1050. d. 1051. d. 1052. d. 1053. d. 1054. d. 1055. d. 1056. d. 1057. d. 1058. d. 1059. d. 1060. d. 1061. d. 1062. d. 1063. d. 1064. d. 1065. d. 1066. d. 1067. d. 1068. d. 1069. d. 1070. d. 1071. d. 1072. d. 1073. d. 1074. d. 1075. d. 1076. d. 1077. d. 1078. d. 1079. d. 1080. d. 1081. d. 1082. d. 1083. d. 1084. d. 1085. d. 1086. d. 1087. d. 1088. d. 1089. d. 1090. d. 1091. d. 1092. d. 1093. d. 1094. d. 1095. d. 1096. d. 1097. d. 1098. d. 1099. d. 1100. d. 1101. d. 1102. d. 1103. d. 1104. d. 1105. d. 1106. d. 1107. d. 1108. d. 1109. d. 1110. d. 1111. d. 1112. d. 1113. d. 1114. d. 1115. d. 1116. d. 1117. d. 1118. d. 1119. d. 1120. d. 1121. d. 1122. d. 1123. d. 1124. d. 1125. d. 1126. d. 1127. d. 1128. d. 1129. d. 1130. d. 1131. d. 1132. d. 1133. d. 1134. d. 1135. d. 1136. d. 1137. d. 1138. d. 1139. d. 1140. d. 1141. d. 1142. d. 1143. d. 1144. d. 1145. d. 1146. d. 1147. d. 1148. d. 1149. d. 1150. d. 1151. d. 1152. d. 1153. d. 1154. d. 1155. d. 1156. d. 1157. d. 1158. d. 1159. d. 1160. d. 1161. d. 1162. d. 1163. d. 1164. d. 1165. d. 1166. d. 1167. d. 1168. d. 1169. d. 1170. d. 1171. d. 1172. d. 1173. d. 1174. d. 1175. d. 1176. d. 1177. d. 1178. d. 1179. d. 1180. d. 1181. d. 1182. d. 1183. d. 1184. d. 1185. d. 1186. d. 1187. d. 1188. d. 1189. d. 1190. d. 1191. d. 1192. d. 1193. d. 1194. d. 1195. d. 1196. d. 1197. d. 1198. d. 1199. d. 1200. d. 1201. d. 1202. d. 1203. d. 1204. d. 1205. d. 1206. d. 1207. d. 1208. d. 1209. d. 1210. d. 1211. d. 1212. d. 1213. d. 1214. d. 1215. d. 1216. d. 1217. d. 1218. d. 1219. d. 1220. d. 1221. d. 1222. d. 1223. d. 1224. d. 1225. d. 1226. d. 1227. d. 1228. d. 1229. d. 1230. d. 1231. d. 1232. d. 1233. d. 1234. d. 1235. d. 1236. d. 1237. d. 1238. d. 1239. d. 1240. d. 1241. d. 1242. d. 1243. d. 1244. d. 1245. d. 1246. d. 1247. d. 1248. d. 1249. d. 1250. d. 1251. d. 1252. d. 1253. d. 1254. d. 1255. d. 1256. d. 1257. d. 1258. d. 1259. d. 1260. d. 1261. d. 1262. d. 1263. d. 1264. d. 1265. d. 1266. d. 1267. d. 1268. d. 1269. d. 1270. d. 1271. d. 1272. d. 1273. d. 1274. d. 1275. d. 1276. d. 1277. d. 1278. d. 1279. d. 1280. d. 1281. d. 1282. d. 1283. d. 1284. d. 1285. d. 1286. d. 1287. d. 1288. d. 1289. d. 1290. d. 1291. d. 1292. d. 1293. d. 1294. d. 1295. d. 1296. d. 1297. d. 1298. d. 1299. d. 1300. d. 1301. d. 1302. d. 1303. d. 1304. d. 1305. d. 1306. d. 1307. d. 1308. d. 1309. d. 1310. d. 1311. d. 1312. d. 1313. d. 1314. d. 1315. d. 1316. d. 1317. d. 1318. d. 1319. d. 1320. d. 1321. d. 1322. d. 1323. d. 1324. d. 1325. d. 1326. d. 1327. d. 1328. d. 1329. d. 1330. d. 1331. d. 1332. d. 1333. d. 1334. d. 1335. d. 1336. d. 1337. d. 1338. d. 1339. d. 1340. d. 1341. d. 1342. d. 1343. d. 1344. d. 1345. d. 1346. d. 1347. d. 1348. d. 1349. d. 1350. d. 1351. d. 1352. d. 1353. d. 1354. d. 1355. d. 1356. d. 1357. d. 1358. d. 1359. d. 1360. d. 1361. d. 1362. d. 1363. d. 1364. d. 1365. d. 1366. d. 1367. d. 1368. d. 1369. d. 1370. d. 1371. d. 1372. d. 1373. d. 1374. d. 1375. d. 1376. d. 1377. d. 1378. d. 1379. d. 1380. d. 1381. d. 1382. d. 1383. d. 1384. d. 1385. d. 1386. d. 1387. d. 1388. d. 1389. d. 1390. d. 1391. d. 1392. d. 1393. d. 1394. d. 1395. d. 1396. d. 1397. d. 1398. d. 1399. d. 1400. d. 1401. d. 1402. d. 1403. d. 1404. d. 1405. d. 1406. d. 1407. d. 1408. d. 1409. d. 1410. d. 1411. d. 1412. d. 1413. d. 1414. d. 1415. d. 1416. d. 1417. d. 1418. d. 1419. d. 1420. d. 1421. d. 1422. d. 1423. d. 1424. d. 1425. d. 1426. d. 1427. d. 1428. d. 1429. d. 1430. d. 1431. d. 1432. d. 1433. d. 1434. d. 1435. d. 1436. d. 1437. d. 1438. d. 1439. d. 1440. d. 1441. d. 1442. d. 1443. d. 1444. d. 1445. d. 1446. d. 1447. d. 1448. d.

sed quidquid de hoc sit, certum est, secundum S. Evangelium Verbum græcè λόγος scribi, eoque secundum SS. Patres significari Filium Dei, utpote qui αὐτὸς, ut aiunt iidem, purè, & candidè sine ulla corruptione aut macula naturaliter ex mente Patris procederet. Quod ex eo confirmatur, quod hæretici, qui Filium Dei esse negarunt, Verbum esse inficiati sunt, quales fuerunt Alogiani, id est, sine Verbo, teste Epiphanio hæresi 51. & August. l. de hæresibus, hæresi 30. qui ne erroris convincerentur, Evangelium, & Apocalypsin non recipiebant, imò ne ipsas quidem fortasse Epistolâs, in quibus Filius Dei Verbum dicitur, auctore eodem Epiphanio citato apud Macedo. in suis scholiis scholio 1. p. 7. col. 2. ad initium.

Quibuscum Theologi Scripturæ innixi communiter docent necessarium esse, ut intellectus habeat aliquam rationem principii respectu Filii, item voluntas respectu Spiritus sancti, sicut enim Filius vocatur Verbum, ita Spiritus S. dicitur charitas, amor, aliaque plura prædicata illi appropriantur, quæ à natura non possunt provenire, quin potius naturali productioni contradicunt, utpote quæ ex ratione sua requirunt esse germen voluntatis. Plura argumenta ex ratione afferri solent ex differentia generationis à spiratione passiva, quæ infra, ubi agemus de hoc ex professo, videre licet.

498 Ex his primò itaque simpliciter non suffi-
Durandi sit responsum Durandi recurrentis ad locutionem tropicam, quasi Scripturâ, & SS. Patres, Filium Dei Verbum, & Spiritum sanctum Amorem improprie, translativè, & per metaphoram sic appellent, nempe quoddam sicut intellectus est prima naturæ intellectualis proprietas, & voluntas secunda, ita Filius Verbum dicatur, quia prima procedit, & Spiritus S. appellatur Amor, quia quasi secundò oritur, & Filius originem præsupponit, quod non arbitrariè solum, & gratis sine ullo fundamento asseritur, sed & reapse sapit & firmat Alogianorum errorem, qui ad tuendum suum errorem, Verbum non esse personam à Patre distinctam, similiter Scripturæ loca cit. ad tropicam locutionem detorquebant, aientes, Filium metaphoricè duntaxat, non proprie esse Verbum. Repugnat item directè communi Ecclesiæ sensui, & SS. Patrum, quos adduximus statim supra, ut vel in solo Cyrillo l. 7. Thesauri c. 1. post initium ostenditur: Verbum (ait) Joannes appellat Filium, & hoc nomen quasi proprium, & ipsius esse Filii maxime significativum elegisse videatur, &c. Et iterùm: Frustrâ, inquit, miramur Evangelistam, & quasi magnum quid proprium tonasset, tonitruum Filium appellamus, nisi Verbum quasi proprium, mirabile, & inauditum pronunciasset. Denique isthæc explicatio Durandi ex hoc solo titulo reprobanda est, quia aperit ostium ad quasunque falsas interpretationes de Filio Dei committendas: cur enim si hoc nomen Verbum, R. P. Stumelin Tom. I.

quo S. Joannes toties contra prædictos hæresiarchas, appellat Filium Dei, metaphoricè, & figuratè intelligeretur, cur, inquam, non posset pari audacia, & iusta consequentia idem dici de hisce locis, & Verbum caro factum est, Omnia per ipsum facta sunt, & similibus aliis, &c. qua ratione subverteretur salutis nostræ, id est, ipsum mysterium Incarnationis, quod est inmanissimum absurdum, inferens doctrinam repugnantem illi, quæ à summo Theologo Joanne, Verbum Dei Filium dicente, reliqui Theologi Patres, & scholastici appellare Verbum Dei Filium, didicerunt ut Justinus martyr in Apolog. ad Antioch. Justin. m. tonium. Origenes l. 7. in Joannem. Clemens Origenes. Alexand. in exhortatione ad Gentes. & in Peda. Clem. al. gog. c. 12. Athanas. de definitionibus. Basilus Athanas. in hac verba Joannis. Nazianz. Orat. 4. de Phil. Basilus. los. Hilar. l. 2. de Trinit. August. l. 5. de Trinit. Nazianz. nic. c. 13. & l. 6. c. 2. & l. 7. c. 1. & tract. 1. & 14. August. in Joannem. & in comment. epist. 1. in Joannem. Fulgen. & l. ult. de Trinit. Fulgent. l. 3. ad Monymum. Anselm. & l. 2. ad Thrasimundum. Anselm. in Monol. Rupert. c. 29. & 30. & 31. & 32. Rupert. Comment. Beda. in cap. 1. Joannis. Beda denique, Bernardus, Bernardus, Ambrosius, alique ex scholasticis, Magister i Bonav. dist. 27. & ibi S. Bonaventura, & Richardus, Richardus, Scotus, Thomas, & utraque schola Thomi Scotus. stica, & Scotistica, & reliqui omnes, excepto Thomas. Durando contra expressam Scripturæ phrasin, quæ seipsum explicat, & clarè Verbum sent. Vitam & Filium Dei appellat, quod Verbum, inquit, manus nostra convecaverunt, quod erat apud Patrem, & apparuit nobis. & paulò post, cum Patre ait, & cum Filio ejus JESU Christo. & c. 5. undecies Filium Dei vocat, quem ibidem Verbum dixerat. & Apoc. 19. cum JESUM nominasset, Verbum Dei nuncupat, ut eundem omnino & Filium, & Verbum esse doceret, quæ loca etiam hæreticis & Alogianis ita perspicua visa sunt, ut potius, ut supra maluerint è libris canonicis exesse Evangelium & Apocalypsin S. Joannis, atque ex libris sacræ Paginæ excludenda judicaverint, quàm credere illa tam comortè ad metaphoricum sensum revocari posse.

Secundò, Nec obstat doctrinæ nostræ Basilus 499
filius l. 1. contra Eunomium, c. 11. ubi ait: Dei quidem Verbum Filius est, Filii autem Verbum Spiritus, ubi Spiritum sanctum appellat Verbum. De Spiritu item intelligit locum Pauli ad Hebr. 1. Portans omnia Verbo virtutis sue, quod Verbum de Spiritu S. interpretatur; non obstat, inquam, quia ex illis textibus nihil potest concludi, cum ibidem idem S. Basilus circa medium doceat etiam Verbi Basilus nomen Filio proprium esse, Pater, inquit, interpretatur scilicet Filii genitor, ut mens Verbi Pater, ut sapiens, qui sapientiam genuit. Loquitur ergo S. Doctor, ipsum in & appellat Spiritum S. improprie Verbum, sensu enim nimirum quia Christi doctrinam hominibus declaravit, & sicut Filius Patris, ita Filius Spiritus S. interpret sit, exinde tamen nemo magis dixerit Spiritum dici posse Verbum, quàm

Ambros.

quàm ipsum Patrem, qui Filium suum Deum esse declaravit. Extendunt itaque SS. Patres nomen Verbi latius ad minus usitatam locutionem, sicut nedium significant loquentis operationem seu generationem, quæ est in Patre generante, sed etiam omnem appropriatam S. Spiritui operationem & communicationem erga creaturas. Sic S. Ambrosius l. unico de Filii divinit. c. 30. ait: *Sive lumen de lumine dicas, sive Verbum de Verbo, sive Spiritum de Spiritu, sive Dominum de Domino, quodcumque de eo dixeris, unius tamen Essentie Patrem & Filium credas, quis dubitat, dum dicit, Verbum de Verbo, cum improprie loqui, cum ibidem nomen Verbi cum aliis sanctis Patribus soli attribuat Filio dicens: Hoc Verbum, puta notionaliter, nuncupatur, quia ex proprio divino ore processit, & nihil Pater sine eo aut iussit, aut fecit. Et iterum idem Ambrosius præfat. in l. 2. de fide, has proprietates secundæ personæ recenset: Generatio, Filius, Verbum, similitudo Patris, splendor, character, speculum, imago, sapientia, veritas; Et lib. de Filii Divinit. cap. 6. Ratio quadam est, quæ apud Græcos λόγος nuncupatur, quæ inter Patrem, & Filium personas & vocabula distinguit, quia & ipse Filius ratio dicitur. Licet ergo S. Ambrosius in uno loco improprie sumat Verbum pro ipso Patre; ubi tamen proprie de hoc loquendum fuit de Verbo proprie dicto, soli illud Filio attribuit, quia nimirum est extra dubium, Verbum esse notitiam mentis, à qua oritur, & in quam cognoscendo redit, atque adeo ejusdem mentis, cuius est partus, esse, ut ait Ambrosius, imaginem & figuram seu similitudinem repræsentativam sui principii, lumen, speculum, & splendorem Patris intellectualem, sapientiam, rationem, quia est eadem substantia, & ejusdem cum mente Patris naturæ, ideoque verus illius character, quo ipsum novit, & seipsum novit, nam Pater novit Filium gignendo, & Filius novit Patrem nascendo. Ecce omnia hæc Filio appropriantur, ut sunt notionalia*

intellectus ad indigendum Filium esse per intellectum, non per essentiam immediate.

Porro objectio pro Durando adduci solita, quod fecunditas competat eodem modo servata proportionem Deo, & creaturis: hæc autem immediate seipsis ad productiones substantiales concurrant; ergo & in divinis, frivola est, tum quia, ut bene Poncius disp. 1. sui cursus de Trinit. q. 3. concl. 3. nu. 1. s. nec ratio est, nec auctoritas, quæ probet idem esse de substantia creata, sicut est de substantia divina respectu processionum divinarum, imò si proportionaliter Deo, & creaturis fecunditas convenire deberet, sequeretur, quod Deus non haberet essentiam alteri personæ communicabilem, quia nulla creatura spiritualis per nullam naturæ fecunditatem potest essentiam suam communicare alteri: tum & secundo, quia absolute falsum est, quod creatura concurrat immediate ad productiones substantiales, quia concurrunt mediante potentia generativa ab ipsa formaliter distincta, ut patet manifestè in creaturis spiritualibus, in quibus licet nulla sit fecunditas per intellectum, quæ sit generativa Verbi substantialis, est tamen generativa Verbi accidentalis, unde dici solet, *ab objecto & potentia paritur notitia*. Idcirco autem partus intellectus creati est tantum accidentale Verbum, quia ut Doctor 1. dist. 3. quæst. 8. intellectus creatus producit intellectionem concurrente partialiter specie intelligibili, quæ cum sit accidens, non potest producere substantiam, aliis effectus, qui sequitur debiliorem partem, esset perfectior suâ causâ, intellectus divina autem concurret ad productionem notitiæ genitæ, ut est fecundatus specie intelligibili, quæ est ipsa Essentia divina, seu ut est memoria fecunda, quæ tota substantia est, adeoque substantiæ productiva.

§. III.

Essentiam, ut modificata est per relationes, esse processionum
divinarum principium 240.

A S S E R T I O III.

Processiones divinæ etsi non sint per essentiam, tanquam potentiam
notionalem, seu principium quo proximum, sunt tamen per illam ut
suum principium radicale & remotum, id est, Essentia non nudè
spectata est ultimata agendi ratio in actu primo, sed qua determina-
tur per relationem personæ producentis non determinatione quasi
per modum principii activi, sed per modum conditionis agendi,
sic nempe per relationem Paternitatis determinatur, ut sit principi-
um generationis in Patre, & per relationem Patris, & Filii, ut sint
principium spirandi Spiritum S. per relationem verò Spiritus san-
ctus ad nullam aliam determinatur originem activam.

501 **E**st conformis Doctore subtili, & proba-
tur ex SS. Patribus, quoad primam par-
tem, quòd sit principium remotum, & radi-
cale divinarum processionum, è quibus Cy-
rillus l. i. Theofauti, c. 7. ait: *Generativam vir-
tutem esse Essentiam Dei.* Damasc. l. i. de fide,
c. 8. *Generatio, inquit, est natura, non sicut gene-
rans, sed sicut ejus, quo generat.* Anselm. in
Monol. c. 52. ubi de Spiritu S. ait: *Non ex eo
procedit, Spiritus sanctus, in quo plures sunt Pa-
ter, & Filius: sed ex eo, in quo unum sunt; nam
non ex relationibus suis, quæ plures sunt, sed
ex ipsa sua essentia, quæ pluralitatem non admit-
tit, emittunt Pater, & Filius tantum pariter ho-
num.* Et opusculo de processione Spiritus S.
c. 10. (aliàs 9.) post principium: *Fortè quis
dicat, inquit, Spiritum S. non procedere de Dei-
tate Patris, sed de Paternitate, nec per Deitatem
Filii, sed per Filiationem, quæ opinio sua se paten-
ti fatuitate suffocat.*

Cyrrillus.
Damasc.
Anselm.

Hisce sancti Patres satis aperiunt, divinam
processionem esse de essentia divina, hac ra-
tione Dionys. cap. 2. de divinis Nominib. Fili-
um, & Spiritum S. secundæ divinitatis gem-
mas & germina. His concordant verba Jo-
annis Theologi in Concil. Florent. sess. 18.
aientis: quòd persona sit produciens, & gene-
rans, principium autem quo ipsa persona generet,
sit id, quòd solum communicabile est. Pater ergo
generativum principium est, & suppositum quod-
dam significat: divina verò substantia, quæ cum
Patre realiter idem sunt, non quidem generat, sed
est principium quo generatio fit. Et subinfecius:
Nam persona Patris suppositum est atque gene-
rans, divina verò Natura generativum principi-
um quo Pater Filium generat. Et sess. 19. Hanc
nobis doctrinam Doctores omnes tradiderunt, o-
rationes has exponentes: Filius est ex substantia
Patris, & S. Spiritus ex Patris Filique substan-
tia.

Assertionis nostræ ratio Theologica est, 502

quia principium radicale generationis Ver-
bi est, in quo genitum generanti secundum
formam, quæ agit, assimilatur; nam juxta fi-
dem, & id Hilarii 2. de Trinit. *Nativitas Dei,
non potest eam, ex qua profecta est, non tenere
naturam,* id est, non potest non illi assimilari
secundum naturam, imò omne produciens
per suam actionem productivam aliquid sibi
simile producit secundum formam, quæ agit,
ut in omni generatione viventium genitum
sit simile gignentis, sic v. gr. homo genitus
in natura humana est similis generanti: at-
qui id, in quo Filius divinus genitus cum Pa-
tre generante convenit, & formâ quæ agit, &
ratione cujus fit Pater fecundus ad genera-
dum, non est relatio, sed Natura divina: er-
go hæc est principium quo primum & radi-
cale generationis divinæ.

Filius as-
similatur
Patri in
natura.

Altera pars, quòd tale principium non sit
simpliciter, & absolucè considerata, sed qua-
tenus modificata, & determinata ad primum
suppositum per relationem Paternitatis &
cetera. Probatut ex Doctore 1. dist. 7. q. un.
§. *Quia autem, num. 22. ubi respondendo pri-
mum, quomodo Essentia divina nudè spe-
ctata non agat, explicat in simili à creaturis
sumpto: Species, inquit, si ponatur principium
elicivum operationis videntis in oculo, si per se
existeret, non posset esse principium illius operatio-
nis: & ratio esset, quia non posset esse potentia
propinqua ad agendum, quia non posset habere
passum approximatum (quod est organum vi-
sorum) quia approximatio, ut dictum est prius,
requiritur ad rationem potentia propinqua; id-
que suæ opinioni applicans, ita pergit: Sicut
autem approximatio requiritur in creaturis, vel
amotio impedimentorum, ita dicitur in proposito,
quòd requiritur suppositum conveniens ad agen-
dum.*

503

dum 3

Scotus.

dum: ergo forma, id est, Essentia divina, qua esset principium actionis in supposito distincto, si esset per se existens, non esset suppositum, nec principium distinctum, nec in supposito distincto convenienti generationi; & ex quo illud suppositum requiritur ad potentiam propinquam agendi, subaudi notionaliter, non poterit talis forma per se agere; Essentia autem, si per se existat in aliquo instanti natura, antequam intelligatur esse in supposito, vel persona, in illo priori non est suppositum agens in potentia propinqua ad agendum. Ista enim actio distinctionem (puta realem) requirit aliquorum in ista natura, que non potest esse nisi suppositorum: ergo suppositum conveniens huic actioni, est suppositum distinctum existens in ista natura &c. Quibus Subtilis Doctor subtiliter ostendit, cur relatio personarum producentis pertineat ad potentiam notionalem, ut sit potentia propinqua ad actum notionalem, & patet ex ipso mysterio SS. Trinitatis, de fide enim certum est, Essentiam divinam, non ut est in quacunque persona sibi vindicare actum notionalem, non enim sibi vendicat actum spirandi in Spiritu sancto, imò spectata de se, & sine relatione sumpta, ut rectè Doctor, est indifferens, ut exeat in actum notionalem, vel non, aut in hunc vel illud, si enim ex se esset determinata in ratione principii productivi, esset sic determinata in quocunque supposito divino, quod enim convenit Essentiæ de se, convenit illi, ut est in quocunque supposito: si ergo non est de se determinata activè ad actum notionalem: ergo indiget aliquo determinante: consequenter determinatur per relationem personarum producentis, cum nihil aliud sit in persona, quæ sibi vendicat actum notionalem præter essentiam, & relationem: ergo & nihil est præter relationem, per quam essentia determinetur ad agendum.

504 Confirmatur, & secundò probatur ex Scoto mox citato, & ex cap. *Damnatus*. de SS. Trinitate, quòd Essentia non generet, sed quòd ad principiandum requiratur suppositum realiter distinctum à persona producta, hæc autem est per relationem: ergo.

505 *Relatio non induit rationem principii.* Tertium membrum assertionis, quòd relatio non determinat essentiam per modum principii activi, sed per modum conditionis agendi, probatur passim apud Scotistas, Primò contra illos, qui quidem cum Essentia divina relationem personarum producentis volunt pertinere ad potentiam notionalem, ut sit propinqua ad operandum actione notionalis, sed reducunt illam in consortium principii notionalis, ut sit quasi pars constitutiva principii *Quo*, quemadmodum in aliis rebus ultimæ earum rationes solent censerì formalia illorum constitutiva.

Quam opinionem Doctor evertit d. c. §. loquendo tunc de potentia. n. 9. rationes adire licet apud ipsum, & à Lytheto in Comment. ibidem clarè explicatas, item apud Smising d. 3. de Deo Trino, qu. 3. num. 193. & alios no-

stræ scholæ Doctores. Quantum ad nostrum intentum sufficiat, quòd Auctores idè requirant relationem ad agendum in principio, ut sit potentia propinqua, seu habens omnia ad agendum requisita, sed talis propinquitas non ingreditur necessariò constitutionem potentie simpliciter, sed sufficit, si hæc illi attribuat, quòd sit conjuncta cum conditionibus operandi, ut patet in exemplo allato à Doctore supra, neque enim approximatō agentis ad terminum actionis est simpliciter constitutiva potentie activæ, seu materia agendi conditio sine qua non.

Adde, quòd aliud è relatio non possit esse principium notionale, eò quòd tunc cessaret discrimen à Scholasticis, & PP. assumptum, quòd processio Filii sit per modum naturæ, processio autem Spiritus sancti per modum voluntatis: Sequela prob. quia omnis relatio æquè naturaliter respicit suum proprium correlativum: adeoque non nisi per modum naturæ, quòd falsum est; sed de hoc q. ultimis pluribus à proposito.

Specialiter & secundò probatur hæc pars contra illos, qui principium *Quo* communicationis, quæ una persona communicat alteri suam essentiam, statuunt esse ipsam met essentiam; principium autem *Quo* productionis esse relativam proprietatem, seu ipsam relationem; adeoque adæquatam principium generationis esse essentiam cum Paternitate, ad quòd dicendum, cavantur potissimum, quia ratio principii necessariò dicit habitudinem veram originis principii ad suum principiatum, ac proinde dicit oppositionem ad principiatum: ergo ratio principii notionalis nequit esse identificata principiato, siue personæ productæ, consequenter illud principium non potest statui essentia, ac proinde relatio erit statuenda ut in Patre Paternitas, in Filio filiatio. Deinde cum præter personalem distinctum generatio divina adæquatè spectata exigit in termino genitum, & esse simpliciter idem, scilicet eandem naturam, adeoque involvat tum communicationem ejusdem naturæ, tum productionem filiationis distinctæ, omnino dicendum videtur cum S. Bonav. d. 7. a. 1. qu. 1. (qui tamen alteram sententiam problematicè defendit) & cum *Derkenne* de processione divinis c. 2. §. 1. aliisque, quòd essentia sit principium quo communicationis, & proprietatem relativam esse principium quo productionis, sed hæc opinio ex proprio horum Auctorum ratione rejicitur, eosque sic reconvenio, & directè oppositum concludo, quòd scilicet ipsum principium communicationis formaliter involvat principium productionis, & vicissim principium productionis idem sit, quòd principium communicationis, adeoque non posse dici, quòd relatio sit principium productionis, essentia verò communicationis, & unum præcindatur ab altero. Sicque arguo: Generatio divina (idem est de spuratione activa

divina) adæquatè spectata, duo exigat, scilicet esse non virtualiter tantum, sed simpliciter, & formaliter idem secundum eandem naturam cum generante in termino genito, & præterea esse personale distinctum: ergo principium communicativum in Deo nequit præscindi à principio productivo, & e contra, hoc principium in Deo productivum nequit præscindi à communicativo: Antecedens est extra dubium: Consequens probatur. Non aliter concipitur Essentia Patris communicari Filio, quam quod Pater producat Filium ejusdem secum essentia, id est, ut SS. Patres loquuntur Filium homousum, & coessentialem sibi: ergo eodem principio, quo producit Filium, eodem communicat seipsum Filio. *Anteced. prob.* Eatenus concipitur essentia Patris communicari Filio, quatenus principium communicativum Patris, seu seipsum refertur ad Filium, ut ad alterum, nihil enim communicat seipsum sibi, haud secus, quam quis non seipsum, sed alterum producit: atqui alter, ad quem hic refertur principium communicativum, id est, Filius, non præsupponitur communicationi, imò cum rei præexistentiali nihil possit identice communicari, nec præsupponi potest: ergo necessarium alter ille seu Filius producit per ipsam communicationem, & sic

principium communicandi involvit principium producendi, & vicissim illud in divinis involvit alterum: dico in divinis; nam esto principium productivum in genere præscindi possit à communicativo, secus in divinis, ubi productivum principium respicit terminum consubstantialem producenti, ut nisi eandem cum suo principio teneret essentiam terminus productus, produci sit impossibile personalitatem Filii: ergo licet materialiter præscindat essentia à relatione, & vicissim, in ratione tamen principii quo unum præscindi aut inadæquatè concipi nequit ab altero.

Ex quo patet ex ratione in oppositum adducta, etsi verissima sit, malè deduci duplex principium quo in divinis, ubi sufficit habetudo, oppositio & distinctio realis inter principium quod & principiatum. Nec mirum, quod in creatis principium quo etiam distinguatur realiter à principiato; nam ibi produciens, ut dixi, non producit effectum sibi secundum naturam identificatum. Aliundè etiam liquet, quod in creaturis potentia productiva realiter & physice in effectum influat, in divinis autem divina Essentia, juxta cap. Damianus, de SS. Trinitate non est principium produciens, sed quo intellectus Patris secundet, fiatque potens ad producendum.

Filium produci impossibile est in divinis, quin sit idem in natura cum Patre producente.
§ 07.

Cap. Damianus.

QUÆSTIO II.

An, & qualiter divinæ processiones sint per intellectum, & voluntatem?

ubi quæritur:

An Verbum divinum generetur per intellectionem, & Spiritus S. procedat per Amorem: seu an potentia notionalis ad generandum & spirandum dicat intellectum & voluntatem per modum actus primi vel secundi.

SUMMARY.

1. Opinio & consecrarij eius, quo sustinetur quidditativa transcendencia Deitatis cum intellectu, & intelligentia. n. 508.
2. Distinctiva actio, qua est à memoria secunda, determinatur in productione termini, intellectio autem versatur circa objectum percipiendum. Ibid.
3. Productio Verbi à Patre, non est formaliter actus intelligendi, nec spiratio passiva amor formaliter. n. 509. & seqq.
4. Non sufficit distinctio rationis ratiocinata ut

- Verbum dicatur produci per intellectionem à parte rei, & non à parte rei per intellectionem. num. 509.
5. Ordo præsuppositionis naturalis secundum subsistendi consequentiam quid sit, & inter qua habeatur? num. 510.
6. Discrimen inter prioritatem originis, & naturam. Ibid.
7. Si per impossibile in divinis non esset intellectio actus, adhuc esset productio Verbi, & Spiritus sancti. Ibid.

§ 2.

8. Ut intellectus in actu primo constituat principium productivum, ad quod non spectet intellectio à parte rei, exigitur distinctio Scoti. Ibid. circa finem. & num. 511. in argumento.
9. Intellectus ut principium operativum connectionem habet cum intellectu in ratione principii ad principiatum, secus cum ut est principium productivum. n. 511.
10. Paternitas divina transcendit hypostasim, distinctionem, & relationem. n. 512. & seqq.
11. Discrimen notabile, cur intellectus, ut est semel operativum, & semel productivum principium fundet distinctionem ex natura rei; secus Paternitas, esse sit semel hypostasis, semel dictio, & semel relatio. n. 514.
12. Doctorem Subtilem non arare analogiam per analogiam in quo sensu explicetur? n. 516.

13. Verbum non generari per intellectum, nec Spiritum sanctum per amorem. num. 520. & seqq.
14. Intellectio non est productio Verbi, nec amor processio Spiritus S. Ibid.
15. Non possunt esse plures intellectiones aut relationes infinita, & cur? num. 521. & 522.
16. Relatio nil addit supra tendentiam operationis vitalis, totum esse suum, est esse ad aliud, non est formaliter intellectio, & cur? num. 522.
17. Verbum divinum procedit per dictionem, & Spiritus S. per spirationem activam.
18. Intellectio & dictio sunt formaliter distinctae.

508 **I**n opinione eorum, qui autumant, quod intellectus & voluntas, memoria, & intellectio sint de quidditate Dei (quorum fundamenta ex *Scoto* eruta Controv. 12. q. 1. art. 1. num. 168. & seqq. adducta, refelluntur ibidem art. 2. & 3. à num. 170. usque ad n. 179.) *Opinio quorundam & consensu illius.* supponitur ut eertum, Verbum procedere per intellectum, & Spiritum sanctum per amorem, etiam ex nostra ratione concipiendi: nam ut observavimus Controv. 12. quest. 2. art. 4. Assert. 9. & qu. 3. Assert. 1. à n. 207. si ita dicendum, eò quod ut ibidem probabiliter sustinetur intellectus transcendat essentialiter intellectum, voluntas volitionem, id verificabitur multò magis, si etiam intellectus & voluntas sint de conceptu quidditativo Dei, nullasve exprimant formalitates ex natura rei distinctas, evidens enim est, quod si intellectus & intellectio sint de quidditate Deitatis, etiam intellectio sit de quidditate intellectus, quia quæ identificantur formaliter in aliquo tertio formali adæquato, indubiè identificantur formaliter inter se.

Quidditativa transcendentia Deitatis cum intellectu & intellectu & intelligenda.

Pro Resolutione hujus difficultatis obser-

vandum, quod dictio in divinis sit productio, quâ Pater Filium generat sibi omnino æqualem, intelligentia autem in divinis, esse per se ipsam produceretur Verbum, insuper illa est operatio divinitatis, quâ Personæ divinx suam essentiam, & seipsas comprehendunt; hinc proinde seu intellectio tribuitur, quod sit simul circa objectum percipiendum velut in simplici illius visione; dictioni verò, quæ est à memoria secunda, tribuitur, quod veretur duntaxat circa Verbum producendum, seu detineatur in productione termini, sicut enim dictio in creatis est propriè influxus vivens, per quem producitur proles intentionalis memoria parente in similitudinem vivam, ita ut dictio sit generatio qualitatatis, quæ est viva imago objecti relucens in memoria, ita dictio in divinis est, quâ vitaliter producitur Verbum vivens à vivente conjuncto in similitudinem naturæ, ita respectu amoris divini, quo se amant Personæ divinx, si ille simul sit actio spirandi, seu spiratio activa, quâ producitur Spiritus S. proportionatè discurrendum. Sit

ASSERTIO I.

Sicut longè probabilius asseritur ad mentem Doctoris Subtilis, distinctio ex natura rei inter intellectum & suam intelligentiam, seu ipsam intellectum actualem (idem dico de voluntate & volitione) ita longè probabilius asseritur non solum ex ratione nostra concipiendi, sed etiam ex parte rei conceptæ, intercedente scilicet distinctione ex natura rei inter memoriam, & intelligentiam, hanc intelligentiam, seu intelligendi actum non attinere ad principium formale generativum Verbi, neque amorem ad spirationem Spiritus sancti, ita ut processio Verbi, cujus est principium intellectus, non sit intellectio formaliter, nec processio Spiritus S. sit amor formaliter.

509 **H**æc quoad primam partem, probatur ex dictis Controv. 12. qu. 3. assert. 2. n. 212. & seqq. quæ, ut ibi num. 214. in fine pollicus sum, ita prosequor: ut asseratur Verbum pro-

produci à parte rei per intellectum seu memoriam Patris, & non per intellectum, & Spiritum sanctum à parte rei per voluntatem in actu primo, & non per amorem seu volitionem exercitam, non sufficit distinctio rationis ratiocinatae, id est, quae praebet fundamentum distinctioni vel ex parte rei conceptae ob pluralitatem aequipollentem, vel virtutem eminentialem, vel per connotata, &c.

Atqui ex mente Scoti primum quidem Verbum producit à memoria fecunda, non verò ab intelligentia, secundò ex mente eiusdem generatur vel producit à parte rei per memoriam, & non per intelligentiam à parte rei: ergo nisi velis prosternere principale fundamentum Scoti, quo nititur asruere distinctionem ex natura rei inter intellectum & voluntatem, eo quòd Verbum generetur à parte rei per intellectum, & à parte rei non generetur per voluntatem, illa distinctio ob eandem rationem admittenda est inter intellectum & suam intelligentiam. Major patet ex his, quae diximus *Tractatu Prelimin.* in diversis *Controv.* licet enim ut ibidem docuimus *Controv.* 5. q. 1. a. 2. Aff. 1. distinctio rationis ratiocinatae seu virtualis Thomistica praebet fundamentum ad contradicorias enunciationes, quae non expriment obiectum, quatenus existit à parte rei, sed prout cadit in nostram analogiam inadaequatamque, &c. concipiendi rationem, nullatenus tamen sufficiens est ad verificandas contradictiones, quae spectant obiectum extra analogiam, & prout à parte rei existit, ut ll. cc. prolixè est disputatum, ubi agitur de primario isto fundamento Scoti ad asruendam suam distinctionem ex natura rei tam in divinis, quam in creatis. Minor quoad primam partem expresse habetur apud Scotum 1. d. 2. q. 7. n. 15. ubi contra 2dum articulum Henrici, quo asserit intellectum ut informatum notitia actuali, elicere notitiam gentiam: Hoc, inquit, improbo sic: Verbum non gignitur ab intelligentia, sed à memoria, citansque pro hoc Augustinum 15. de Trinit. c. 7. dicentem: Verbum gigni per memoriam, non per intelligentiam. Mox infert: ergo licet in Patre concurrant memoria, intelligentia & voluntas, Pater non gignet Verbum formaliter intelligentia, ut quo, sed memoria: quod est dicere, licet intelligentia, seu actuale intelligere Patris praerogatur quasi materialiter, & quatenus spectatur ex parte subiecti ante dictionem generativam, eo quòd in divinis essentialia & absoluta priora sint notionalibus, ac proinde intellectus & voluntas prius sint facultates operativae, quam productivae, nullatenus tamen estimat intelligentia ita praerigi, ut attineat formaliter ad rationem principii quo generandi Verbum, quod dicit esse intellectum divinum in actu primo cum obiecto intelligibili sive Essentia divina sibi praesenti, sicque constituitur memoria fecunda Patris, per quam, non per intelligentiam seu intellectum in actu secundo, pronunciat August. supra gi-

gni Verbum, pro quo videri potest Smising Tom. 2. de Deo Trin. disp. 3. quaest. 3. num. 153. & seqq.

Pro secunda parte Minoris, quòd secundum Doctorem Subtilem Verbum divinum ex parte rei generetur per memoriam & non à parte rei per intelligentiam, praemitto notandam eam Scoti doctrinam, qua docet, quòd sicut Personae divinae ordinem originis habent inter se, ita habent ordinem naturae seu naturalis praesuppositionis inter se essentialia absoluta inter se, item inter essentialia & notionalia, ac proinde inter intelligere & dicere docet naturae ordinem, quatenus vult essentialia absoluta esse non secundum causalitatem, sed secundum subsistendi consequentiam natura priora notionalibus, illud enim est prius natura secundum subsistendi consequentiam, quod non convertitur essendi consequentiam, essentialia autem non convertuntur sic cum notionalibus, in eo siquidem secundum Philosophum cap. de modis prioris, consistit ordo secundum subsistendi consequentiam, quod prius in eo ordine non convertitur essendi consequentiam, quam prioritatem, quae est ordinis naturae ab illa, quae est originis. sic distinguit schola Scoti, quod prius natura ita praesupponatur alteri, ut cognitione perfecta possit sine altero cognosci, licet non sit propriè principium productivum alterius, quale requiritur contra ad prioritatem originis, quo pacto in divinis persona producta est prior persona producta, & intellectus fecundus & fecunda voluntas quamvis minus propriè (cum origo propriè ita non sit nisi inter distincta realiter) dicuntur priores origine dictione Verbi & spiratione Spiritus sancti. Hoc pacto igitur Scotus ordinem naturae constituunt quoad absoluta inter se, ut Essentia in Deo sit natura prior Attributis, & quaedam Attributa aliis Attributis, ut in proposito intellectus & voluntas actu intelligendi & volendi divino, ut multis in locis Scotus, & hac eadem distinct. 2. cit. q. 7. n. 22. ubi expressè actus, inquit, primus (id est memoria, quae est principium operativum) est prior prioritatis originis (puta improprie originis seu longe pro prioritatis naturae) actu secundo (scilicet intellectione) & mox: Non fundatur igitur actus productivus super actum essentialem, qui consistit in actu secundo, videlicet qui est operatio, quasi super rationem formalem eliciendi illum actum secundum; sed quodammodo praerogatur illum actum, quia actus primus, qui est operativus & productivus, est ratio perficiendi suppositum in actu secundo, qui est operatio suppositi, in quo est quodam ordine prius, antequam intelligatur produci illud quod producit: operans enim & produciens, per idem principium prius est operans, quam produciens. Quibus verbis Doctor de intellectu seu memoria fecunda Patris, quae est principium operativum duo decernit, Primum, quòd sit natura prior sua operatione, quae est intellectio. Secundo decernit eandem Patris

scio

Scotus.

Prioritas secundum subsistendi consequentiam inter essentialia & notionalia.

Ordo naturae distinet ab ordine originis, & in quo?

Scotus.

Littera Scoti declaratur.

Augustinus.

Intellectio non praerogatur ad rationem principii quo generandi Verbum.

memoriam, ut est principium productivum, adeoque productionem Filii quidem prægere actum absolutum intelligentiæ, seu actum essentialia intelligendi, quem dicit operationem ejusdem memoriæ, qua operativa est, nullatenus tamen ille actus dici debeat ratio formalis producendi Filium, ita quod Pater per idem principium sit operans quidem & producat, prius tamen scilicet prioritate naturæ operans, id est, intellectionem percipiens, quam producat, id est, quam generat Filium.

Hic posuit subsumo: Sed loquitur ibi *Scotus* de productione Verbi, ut est à parte rei posterior natura actui essentiali intelligendi, ita ut actus intelligendi essentialis possit cognitione perfecta cognosci sine productione, imò isthæc productio seu generatio dictiva esset à parte rei, ut *Lychetus* Comment. in cit. textum

Scoti, esto per impossibile non esset talis actus intelligendi in intellectu Patris, adhuc enim intellectus Patris, ut habens Essentiam perfectè presentem in ratione objecti intelligibilis, esset principium verè productivum: ergo & à parte rei Verbum ita producat per memoriam, ut revera à parte rei non sit per intelligentiam seu actum intelligendi essentialem, ac proinde, quod hic loci ex allato dictu erat probationis intentum, ad mentem

Doctōris *Subtilis* probabilius asseritur distinctio ex natura rei formalis inter intellectum & suam intellectionem. Conseq. patet; & amplius probatur ex iis quæ Doctōr mox subdit: nimirum, quod intellectio & dictio generativa id est, productio Verbi sint quasi effectus ordinati ejusdem causæ, ita quod intellectio sit actus seu operatio natura prior, quam actio generativa, & unus actus à parte rei non sit ratio formalis actus alterius, & tamen uterque ab eadem memoria: ergo indubitatum est actum productivum esse à parte rei per memoriā, non esse à parte rei per intelligentiam, sive à parte rei per principium productivum, non per operativum, consequenter licet ob illimitationem memoriæ divinæ seu intellectus divini, ut est principium operativum, intellectio antecedit productionem, eo quod nulla sit distinctio realis inter intellectum in actu primo, & intellectionem exercitam, est tamen ea distinctio constituenda, quæ exigatur ad hoc, quod intellectus in actu primo constituat memoriā generativam Verbi, ad quam non spectet intellectio, ut exercita, qualis distinctio indubiè ex dictis non est alia, quam illa *Scoti* formalis ex natura rei.

Distinctio Scoti facit, quod non intellectio, sed intellectus sit productivus Verbi.

§ 11. Confirmatur ex illo loco *Scoti* 1. d. 2. q. 2. cc.

n. 23, quem obiter exposuimus Contr. 1. 2. q. 3. Assert. 2. d. 212. & seqq. Nunc autem neutrum istorum principiorum includit aliquam imperfectionem, non magis in quantum productivum, quam in quantum operativum: nec ergo unum ad alterum reduceretur, ut ad prius natura, nec ambo ad tertium propter idem, quia neutrum est imperfectum. Ex quo redit argumentum supra

insinuat, & formatur ita. Principium productivum, quod est memoria includens intellectum in actu primo, est principium perfectum, idque contradistinctum secundum *Scotum* à principio operativo, quod est idem intellectus, ut subest operationi; & vicissim principium operativum est contradistinctum à principio productivo: atqui hæc contradistinctio obtinetur & sumitur à ratione solius operationis seu intellectionis divinæ: ergo illa non est eadem formaliter cum illo, à quo distinguitur; *Max.* patet ex textu: *min.* prob. ut supra, quia principium operativum & productivum quæ principium sunt unus idemque intellectus, ad quem productio scilicet & operatio seu intelligentia ut effectus ordinantur ut ad unam eandemque causam: est ergo ibi distinctio principii operativi à productivo, quatenus principium operativum concipitur cum actu intelligendi formaliter ex natura rei distincto, quocumque, quantum est de se, non concipitur idem intellectus ut est principium productivum. Anteced. patet, conseq. talis prob. concipiendi intellectum divinum, quæ est distinctio principii operativi à productivo, est principium operativum, & intelligentiam quæ est actum intelligendi, apprehendimus præ ut conceptus connexos in ratione principii & principii, quando autem concipimus eundem intellectum divinum, ut est principium productivum cum eodem actu intelligendi, non apprehendimus ut actus connexos in ratione principii & principii, sed quasi disparatè, seu attributa nullam quasi causalitatem nequidem logicæ connexionem ad se habentia: ergo tam ex natura rei est ibi distinctio, quod principiatu nequeat esse sui ipsius principium; quam ex eo quod intellectus, ut est principium productivum seu dictivum, non comparatur ad intelligendi actum, ut ne logicam emanationem cum fundamento intus, neque analogicam ad connotata extrinseca habere intelligatur actus intelligendi cum principio productivo.

Confirmatur 2. ex Doctōre 1. sent. d. 2. q. 7. n. 25, ubi distinctionem inter intellectum & intellectionem æquiparat cum illa, quæ est inter intellectum & voluntatem: sed inter intellectum & voluntatem est distinctio secundum *Scotum* ex natura rei: ergo & inter memoriā & intelligentiam suam: major habetur in terminis ita: Dico, quod illi Adversarii non ponunt differentiam realem inter intellectum & voluntatem Patris, & tamen habent concedere tantam differentiam, quod alterum potest esse principium elicivum alicujus productionis, cujus alterum non potest esse principium elicivum formale: filius enim producat formaliter per modum naturæ, sed non producat formaliter per modum voluntatis.

Igitur, licet non differant realiter memoria, & intelligentia Patris, est tamen tanta differentia inter illa, quod alterum posset poni principium elicivum alicujus productionis, cujus reliquum non ponatur principium elicivum formale. Quid clarius?

13. Contra hac nihilominus opponit Brizenno
Contr. 11. dist. 1. Appen. a. 1. in digressione. n. 93. quā-
vis alleratur distinctio à Scoti inter memoriam
& intellectum, illa tamen non est distinctio
actualis ex natura rei, sed ad summum virtualis
seu rationis ratiocinatae petita hac pluralitate
per equipollentiam ex natura rei concepta,
quod urget in sententia Scoti asseverantis Pa-
ternitatem divinam esse hypostasin, dictionem &
relationem, & quod illa fundet conceptus tam
difficiles, quam principium productivum &
principium operativum, tam enim completi
sunt conceptus hypostasis, dictionis & relationis
intra lineam suae praecisionis, ut ratio objectiva
unius praedicati nil completionis & integritatis
exspectet à ratione objectiva alterius, ideo
tamen non potest in viâ Scoti inferri distinctio
formalis ex natura rei inter illa tria praedicata,
quae imbibit & transcendit simplex forma Pa-
ternitatis divinae, nimirum praedicatum hypo-
stasis ut constituentis personam generantem;
dictionis, per quam generatur Verbum, &
relationis, vi cuius Pater refertur ad Filium
genitum. Si ergo non possit constitui distinctio
ex natura rei inter Paternitatem, in
quantum gerit munus dictionis seu productio-
nis Verbi; & eandem Paternitatem, ut su-
bit vices merae relationis terminatae ad Verbum
productum, & quae responderet in creatis illi
habitudini reali, quae est de praedicamento
relationis, & quam exprimit memoria ad
Verbum genitum, quae est habitudo princi-
pii ad principiatum, praemittens pro priori
naturae ipsius Verbum jam prolatum & geni-
tum, sicut & quilibet alia relatio causae ad
effectum non confurgit nisi praesupposita sub-
stantia genita pro aliquo priori naturae ante
pullulationem relationis: ergo neque consti-
tui potest distinctio inter principium producti-
vum & operativum, &c.

14. Quam parum hac oppositio, si de men-
te Scoti agatur, nostrae doctrinae praedictae
perspicuum fit ex ipsa opponentis ratione, qua
supponit & recte, Paternitatem, ut gerit
munus hypostasis, dictionis & relationis esse
simplicem relationem formaliter indivisibi-
lem, ex hoc ipso enim consequens est, nul-
lam in ea dari rationem, quam formalita-
tem dicimus obiectivè conceptibilem conce-
ptui perfecti & aequato distincto à conceptu,
quo conciperetur alia formalitas ejusdem seu
ipsamet relatio, adeoque licet in linea praec-
isionis intellectivae conceptus hypostasis, verbi
gratia, nihil completionis & integritatis ex-
spectet à ratione objectiva alterius, verbi gra-
tia, dictionis & relationis, hoc tamen non ha-
beat per dictionem ex natura rei sive actua-
liter & ante operationem nostri intellectus, sed
fundamentaliter solum vel virtualiter, ac pro-
inde petita pluralitate per equivalenteriam rei
tribuentis intellectui fundamentum diversim-
modè apprehendendi rem simplicissimam &
formaliter indivisibilem sub diversis concepti-
bus, quibus non exprimitur res omnino ut se

Tom. I. R. P. Sturmlii.

habet à parte rei, sed quod habet in intelle-
ctu, secus est, secundum Scotum, de prin-
cipio operativo, quod est intellectus Patris
tum quia illud principium involvit non secun-
dum nostrum modum apprehendendi, sed à
parte rei intellectum, quam à parte rei non
involvit idem intellectus quia est principium
productivum, imò si per impossibile, ut in-
nuì supra, non esset operativus, adhuc re-
vera esset productivus; cum etiam, quia in-
tellectus Patris, quia operativus, est prior
natura, ut supra ex Doctore ostendimus, sua
operatione, habentque se ut principium &
principiatum, ita ut intellectio divina posset
dici verè producta, si esset realiter distincta
à producente, uti patet ex litera ibi numero
vigesimo tertio. Si enim illud, inquit Doctor,
quod non producit sed quasi producit, esset rea-
liter distinctum à producente, esset verè productum;
igitur quod modo sine productione inest (puta in-
telligendi actus seu intellectio) tamen vir-
tute principii, quod esset productivum ejus, si pos-
set distinguì, & pro tanto dicatur quasi produ-
ctum, non variat formaliter actum ab illo, quo
produceretur, si esset producibile. Ecce, esto si-
ne productione inest intellectio, inest tamen
virtute principii, se proinde habens ut princi-
piatum, ut pro tanto dicatur quasi produ-
ctum, ita ut ly quasi non sit ex conceptione no-
stra, si comparetur ad intellectum, ut ope-
rativum principium, sed si comparetur ad il-
lum, ut ad principium physicè productivum,
physicè enim ut nos Controversia duodecima,
quaestione secunda, articulo secundo, asserione tertia,
numero 183, & seqq. & Doctor hic, non pro-
ducitur, hinc ait, quasi producit, ta-
men virtute principii, de quo vide, quae di-
ximus Controversia & quaest. cc. articulo secun-
do per totum, & 3. Asserione octava, numero 200
& seqq.

Instat Brizenno loco citato numero nona-
gesimo quarto. Taliter se gerunt praedicata di-
ctionis & relationis in paternitate divina, quod
si habitudo illa ad Verbum genitum (quae per
analogiam ad Verbum creatum intelligitur
confurgere jam producto Filio in sequenti sig-
no naturae) realiter distingueretur ab ipsamet
Paternitate, in quantum subit munus dictionis,
Paternitas ut dicitio esset vera ratio fun-
dandi respectu Paternitatis (ut mera habitudi-
nis) ad prolem genitam. Et intercederet ea
connexio causalitatis inter Paternitatem (ut
generationem) & Paternitatem (ut meram ha-
bitudinem ad genitum) sed non potest consti-
tui distinctio formalis ex natura rei inter Pa-
ternitatem, in quantum gerit munus dictionis
seu generationis Verbi & eandem Paternita-
tem, ut subit vices merae relationis terminatae
ad Verbum productum: ergo nec est consti-
tuenda inter principium operativum & pro-
ductivum, sive inter intellectum & intellectio-
nem &c.

Respondeo ut supra, hanc instantiam nihil ob-
tinere roboris, quia procedit ex supposito suppo-
nente

Explicita-
tio litera
Scoti.

115.
Brizenno,
no.

A suppo-
sito sup-
ponente
ad non
supponens
cur va-
leat con-
sequentia.

nente transcendentiam formalem horum prædicatorum, secundum quam subsistit omnimoda identitas ex natura rei inter Paternitatem ut *ditionem* generativam Verbi, & inter eandem Paternitatem, ut est *habitus realis* Patris generantis ad Verbum generatum, &c. ad suppositum non supponens illam transcendentiam formalem, ut perspicue patet tam ex dictis, quam ex ipso textu *Doctoris* à nu. 510. & seqq. expresse dicens, intellectum, ut est principium productivum seu generativum in actu primo nullatenus fundari super actum essentialem, imò intellectui quā talis est, prius naturā illi actui præsupponi, posseque perfectō consequenter conceptu à potētia perfectē concipiente apprehendi sine tali actu, qui se habet ad illum, sicut principium ad suum principium, quā de illis sanē non supponunt transcendentiam formalem ex natura rei, sicut præsupponitur de Paternitate divina & prædicatis *hypostasis, dictionis & relationis* formaliter in Paternitate imbibitis.

516. Nec valet effugium ab analogia intellectus & intellectiōis creatæ petiti, ad quid enim *Doctor* ad suam doctrinam melius explanandā recurreret ad exemplū dicens, sicut si *lucere* (quæ sit operatio) & *illuminare* (quæ sit productio) esset à luce ut à principio, nec tamen *lucere*, quæ est operatio, esset ratio formalis illuminationis, quæ est productio, & cetera. vide supra statim, ita, inquit, est de intelligere, quod est operatio Patris, & dicere, quod est productio Patris respectu Verbi producti, licet ad eundem intellectū, ordinem quendam habeant *intelligere & dicere*, sicut habent *lucere & illuminare* ad lucem, non tamen talem ordinem, quod intelligere Patris concurret ut principium productionis Verbi, sed quod immediatus sit quasi productum à Patris intellectu suum intelligere, quā sit productum Verbum ab eodem, quā similitudinē frustra advocasset ad rimandam suam doctrinam, si per analogiam ad mentem creatam locutus fuisset, hoc enim esset analogiam arare per analogiam, quod non cadit in Subtilem. Vide de hoc infra n. 518. & seq. ubi recurrit hoc idem.

517. Confirmantur omnia hæc, & iteratō Assertionis pars prima ex cit. dist. 2. Primi sentent. q. 2. §. Nunc ulterius quo ad conclusiones, n. 22. ita habet: Velle intelligitur quasi posterius voluntate: *frigitur* velle est idem illi naturæ, multo magis voluntas. Et mox: Quarto sequitur, quod ipsa ratio intelligendi se, quasi præintelligitur ipsi intelligere. Ubi, ut rectē *Smising* Tomo 2, de Deo Uno Tract. 3. de intellectu divino, dist. 2. q. 1. n. 13. arguit, *Scotus* loquitur de prioritate secundum rationem non fingentem distinctionem in objecto, sed eam supponentem ex natura rei, ideo namque, & quidem à potiori, ait, intellectum & voluntatem realiter identificari naturæ divinæ, cum ipsa intellectio & ipsa volitio illi identificentur, esto illos actus ut naturā posteriores intellectus & voluntas anteeant, ubi præsuppositio intellectus divini in actu primo ad actum secundum seu ipsum intelligere (idem de voluntate & velle divino) nequit esse chymica aut mere ficti-

ria, sed ex natura rei, aliās enim peteret *Doctor* principium, probando identitatem realem facultatis intellectivæ & volitivæ in actu primo cum natura divina per præsuppositionis ordinem, non qui est à parte rei inter intellectum & intelligere, voluntatem & velle, sed qui fingitur esse, quod idem est, atque probare intellectum & voluntatem (à quibus nimirum sola com-mentitia distinctione distinguuntur intelligere & velle) realiter identificari Deitati seu naturæ divinæ, quia intellectus & voluntas illi naturæ identificantur.

Ex dictis autem liquet, quā sit infirmum responsum secundum *Brizenno*, quod ad hanc rationem affert l. c. n. 88. dicens: quod hæc ratio solum evincat distinctionem virtutalem seu rationis ratiocinatæ, qualis affertur inter Paternitatem divinam, ut gerit munus *hypostasis, dictionis & relationis*.

Nec valet, quod affert in primo responso ibi, nempe quod sufficiat distinctio rationis per analogiam ad creatā, tam levi fulcro siquidem *Scotus* non nititur in sua doctrina, aut certe pro suo more id insinuas, cuius potius oppositum ibi in terminis demonstrat repudiandō argumentum sumptum ex identitate potentie & objecti in se: Potentia, ait, & objectum sunt idem, ergo & actus ejus, sed non valet, inquit, consequentia, nam Angelus intelligit se, & amat se, & tamen actus Angelus amandi & intelligendi non sunt idem substantia ejus. Ergo non per analogiam ad creatā, sed potius dū agit de divinis, remouet hujusmodi ordinem argumentandi à creatis ad probandam identitatem intellectus & voluntatis cum prima naturā, & transit ad necesse esse, dicens: Illa voluntas, cuius est velle incausabile, est incausabile. Et statim: Similiter, inquit, velle (quod est incausabile) intelligitur quasi posterius voluntate, ut ostendat recte sequi, & non per analogiam ad creatā, si posterius est simpliciter incausabile, ergo & prius, & cum sit tantum unum incausabile simpliciter, sequitur, quod si voluntas sit incausabilis, quod illa erit realiter ipsa prima natura omnino incausabilis, quod probare, ibi est *Scoti* intentum, unde à fortiori statim concludit idem de intellectiōe, ut quæ sit propinquior illi naturæ, quā velle, non etiam per analogiam ad creatā, sed quia intellectus & intelligere à parte rei præsupponitur volitioni & voluntati, & ita de ipso intellectu per intellectiōem concludit, si enim hæc sit eadem Naturæ divinæ, à fortiori intellectus, qui necessariō, non per analogiam dictam ad creatā, præsupponitur intellectiōi. Deinde, si *Doctor* ibi procederet solum ex prioritate secundum rationem, quæ non supponit, sed fingit distinctionē in objecto: ad hoc, quod ostendatur, *Doctorem* tunc nihil probare nisi idem per idem, perinde est, sive illa prioritas rationis trahatur ab analogia ad creaturas vel connotata, sive ab ipsa re.

Nec juvat *Brizenno* illa particula quasi, ut supra ostensum est, & explicatur ex aliis locis, ubi *Doctor* idem dicit & docet sine illa particula quasi. Pro quo

Uterius ostendo nullitatem responsi, & probatur Assertio quo ad hanc partem aliter & secundo ex Scoti Quodl. I. n. 12. *5. Tertia ratio sumitur*, ubi disertis verbis, ut probet intellectum divinum, ut intellectus est, non habere primum esse in Deo per operationem suam, eo quod natura prius nequeat ab alio, quo, quod est natura posterius, suum esse accipere; neque potest aliqua à sua operatione, sic ait: *Omni actus intelligendi naturaliter, præexistit intellectum, cuius est, vel coexistit, ita ut nullo modo tale esse actuale proprium intellectus ut intellectus, nec aliquid per se inclusum in tali esse actuale, per actum intelligendi ipsi intellectui tribuitur, quia omni actus est posterior, & ideo præexistit suum prius.* Quæ doctrina non valeat, si intelligere Dei sit formalissimè intellectus Dei, illo enim supposito perinde est, siue dicas per intelligere Dei constitui intellectum Dei, ut talis est, siue per intellectum ut intellectum haberi ipsum intelligere Dei, sicut perinde est dicere per esse hominis constitui in suo esse actuale animal rationale, siue hominem constitui, atque accipere esse actuale suum proprium per animal rationale.

Perperam etiam diceretur, actum intelligendi præexistere ex natura rei intellectum ut intellectum, si ille ex natura rei formaliter nil sit, quam ipsum intelligere, nihil enim est prius natura seipso, ut taceam, quod ibi sub n. 13. perspicue distinguit intellectum ut intellectum ab intelligere ut intelligere, dicens in Deo esse intellectum ut intellectum ex natura rei, & similiter ex natura rei ibi esse intelligere ut intelligere. Ergo, inquit, Deus habet actu intellectum ut intellectum, & intelligere ut intelligere, & hoc merè ex natura rei. Et licet contendat Brizzeno Controv. I. I. dist. I. Append. art. I. in digressionem de principio Quo generandi & spirandi nu. 102, & seqq. quod Doctor non intendat ibi probare distinctionem ex natura rei inter intellectum & intelligere, omnino tamen, non solum consuetus Scoti laconice & succinctè loquendi modus, sed & iste in particulari ubi sub num. c. repetitis & diversis vicibus intellectum distinguit ab intelligere, supponit innuitque distinctionem ex natura rei formalem, & sanè tota isthac Controversia, quæ est circa partem Assertionis secundam, supponit quod intellectus aliquo modo distinguitur ab intellectu, alioqui illa tam benè, quam intellectus tale principium esset, ut patet consideranti.

Et hæc hæcenus contra Scotistam ex Scoti. Puto autem hisce satisfactum pollicitationi & verbo, quod pro hac Assertionis parte de-
Brixen. Controv. I. 2. q. 3. n. 214. circa fin. nunc itaque cum extraneis agendum, contra quos

Ostenditur pars altera Assertionis, quæ principale quæsitum resolvitur; scilicet: Verbum non generari per intellectionem, neque Spiritum S. per amorem essentialem, ita ut processio, cuius principium est

intellectus, non sit intellectio formaliter, neque processio Spiritus sancti sit amor.

Hæc Assertionis pars secunda, quo ad autoritatem Scoti, luculentè patet ex textibus supra cit. quibus oppositum confutatur. Ex ratione vulgò ex eodem arguitur primò: nò quidem quia intellectio & volitio sint còmones tribus Personis, sed quia productio actualis Filii, & actualis processio Spiritus S. nequeat esse còmunis Personis: ergo intellectio & amor non sunt actualis productio earundem. *Cur in intellectu non possit esse productio.* Maj. patet. min. prob. quia aliàs divinæ Personæ singulæ à singulis, imò à seipsis procederent: vel certè si talis actus essentialis, qui esset formaliter productio, deesset alicui Personæ divinæ, talis non esset beata, cum amor infinitus & actus intelligendi, quo Deus comprehensivè intelligit suam Essentiam, faciunt Deum esse beatum.

Hic imprimis nihil valet Thomistarum quorundam responsio jam dudum explosa de duplici actu intelligendi & volendi, uno essentiali, & altero notionali, quæ & directè militat contra S. Thomam I. p. q. 37. a. 1. in cap. & a. 2. ad primum sic agentem: *in divinis intelligere tantum essentialiter dici.* & q. 34. a. 1. ad 2. Nihil eorum, quæ ad intellectum pertinent personaliter dici in divinis, nisi solum Verbum. Similiter ad tertium ibi: *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, sed dicere importat principaliter habitudinem ad Verbum conceptum.*

Secundò militat contra rationem, sicut enim in Deo non possunt poni plures Deitates, quarum una sit essentialis, altera notionalis, ita nec plures amores aut intelligentiæ essentialis, ideo namque implicat multiplicari Deitatem infinitam, eo quod infinita in eodem genere plura esse repugnantiam dicat, infinitum quippe complectitur omnem omnino exco-
Implicane duas intellectiones in divinis. gitabilem perfectionem intra proprium genus suæ infinitatis: ergo cum similiter amor & intelligentia in divinis sint quid infinitum in ratione intelligentiæ & amoris, consequens est, non posse astrui duas intelligentias aut duos amores, ut acutè ostendit Aureolus d. 32. q. un. art. 3. prop. 2.

Pluris æstimanda est responsio aliorum, quod licet actus essentialis, intellectio & volitio, si merè absolute spectentur, nequeant esse productiones notionales Personarum; secus in quantum intellectio concernit relationem Paternitatis ad generationem Verbi; & volitio spirationem activam ad productionem Spiritus sancti, quod est dicere, quod intellectio, quatenus est modificata in Patre, habet terminum, estq; expressio Verbi, non autem in Filio & Spiritu S. similiter amor essentialis, pro-
ut est modificatus in Patre & Filio habet terminum, non autè prout est in Spiritu sancto, quod exemplo ostendunt in intellectu & voluntate divinæ, quæ sunt principia harum processionum & Personarum; nā licet intellectus

& voluntas sint omnibus Personis communes, nō tamen in omnibus principiant & producant: sicut ergo communicatur intellectus & voluntas pluribus Personis absq; eo, quod circumferant secum processionem & productionem Personarum alicujus, ita non apparet, cur idem dici non possit de intellectione & volitione seu amore essentiali.

§ 23. Sed, quod nec hæc responsio solidè substat, ostendit *Smising* Tom. 2. de Deo Trino, disp. 3. q. 3. nu. 158. & *Fraffen* Tom. 1. de Deo Trino, tract. 3. disp. 1. art. 2. q. 3. concl. 3. n. 9. nequit enim ostendi, quid contrahat communis tatem illorum actuum ut constituentur productiones notionales, id enim v. g. respectu productionis Verbi, nequit esse relatio Paternitatis (estq; idem de Filiatione) eo quod contractio aut quasi contractio intellectiōis sive productionis intelligibilis debet esse intra conceptum & rationem objectivam formæ intellectualis apprehensivæ & volitivæ objecti, ut possint dici intellectio & volitio notionalis, vel attinens ad rationem intelligendi & volendi, tum quia gradus intelligendi & volendi non coheret Paternitati, neq; ex genere suis, cum relationis esse non sit formaliter representare vel inclinare vitaliter, sed totum se habere ad aliud; neq; item coheret illi à contractio conceptu relationis divinæ, cū nec illa sit perceptio objecti, nec eadem formaliter cū intellectione & perceptione objecti, neq; enim occupatur vitaliter circa objectū percipiendum illud, quatenus objectum est, sed vel duntaxat quā relatio respicit illud, quatenus terminus est naturæ divinæ & hypostasis, divinam constituit Personam, vel quā productionis, dicit pro termino Verbum, &c.

Relatio
non est re-
presentativa.

§ 24. Deinde intellectio & volitio divina in ratione intellectiōis & volitionis sunt infinita, ac proinde intra latitudinem intellectiōis & volitionis sunt ultimò determinatæ, ut nihil requiratur infinitæ intellectiōis & volitioni additū, quo amplius determinetur ergo perspicuum est, non posse ulterius per relationem etiā divinā determinari ad contrahendam & constituendam intellectiōem aut volitionem notionalē, ut quæ extra lineā & rationē objectivā productionis intelligibilis esse nequit: ergo cum relatio divina nil addere potest supra cendentiam operationis vitalis, quod quasi contrahat illos actus intelligendi & volendi intra conceptū vitalis terminationis in objectū, proinde nec pertinet ad conceptū intellectiōis & volitionis notionaliter acceptæ. Vel si relatio addat istis actibus aliquid, quod illos contrahat & modificet in Patre & Filio, ut dicatur productiones Verbi & Spiritus S. vel illud additum est quid essentialē vel quid notionalē: nō primum, ut patet, quia non solum recurrit eadem difficultas, quod essentialia sint communia tribus Personis, sed & essentialē illud additū intellectiōis essentiali, cū non sit eadē ipsa intellectio essentialis, (si enim nequit esse productio, nam idem manens omnino idem, semper natum est facere aut non facere idē)

erit ab eā intellectiōe formaliter distincta, adeoq; jam intellectio, ut volunt, nō erit productiva termini, ut essentialis est, sed ut est intellectio notionalis, ex dictis autem liquet nō posse in Deo distinguī duas intellectiōes, quarū una sit essentialis, altera notionalis. Nō etiam secundum: quia illud notionale debet esse intra conceptum & rationem formæ notionalis generativæ in Patre, & volitivæ in Patre & Filio, relatio autem quæ esset illud notionale (aliud quippe cū non sit quid essentialē, non est assignabile) non est, ut diximus, nec formaliter intellectio, nec eadem formaliter cum illa; totum enim intellectiōis est percipere & repræsentare objectum, relationis contra totum esse ad aliud se habere, quæ duo distincta sunt.

Porro nec valet instantia, quam figunt in exemplo intellectus & voluntatis divinæ omnibus Personis communis, quæ tamē in aliquibus, non in omnibus Personis principiant & producant, longē enim aliud est de facultate productivā, & de ipsa actuali productione, de fide namq; est, quod intellectus & voluntas non habeant terminum productum, seu non principiant in singulis Personis, repugnanti autē est quod ipsa intellectio & volitio essentialis sit ipsa productio Personarum, adeoque essentialis sit productio Personarum consistit in illis actibus secundis, & tamen non producat illas ibi, ut reperiuntur, sicut repugnanti est, quod calefactio actualis non calefaciat, sicut enim principiationem (ut est actualis principatio) seu idem manens idem seipsum à seipso, quod est impossibile: cū ergo Mysterium hoc sit quidem supra, non tamen contra naturam implicat actus essentialis intelligendi & volendi formaliter esse ipsas Personarū productiones, aut certē implicat, ut sint in aliqua Personā actus, qui sint essentialiter productio in actu secundo, nec tamen in eā producant terminum; falsum ergo est intellectiōem & volitionem esse productiones Personarū, seu ipsas actiones dicendi & spirandi. Puritas namque quam trahunt ab intellectu & voluntate divina, dicendo quod sicut intellectus & voluntas sint omnibus Personis communes, & tamen non principiant in omnibus Personis, ita de intellectiōe & volitione dicendū, nihil omnino valet, uti ex ipsa natura ostēditur, quomodo v. g. fieri posset, quod sit ignis & calor, qui tamen actu non calefaciat, nequit autem fieri, quod calefactio actualis non calefaciat, quia tota essentia illius consistit in actu secundo, sicut ergo implicat actualem productionem caloris non esse illius productionis, ita si actualis intellectio & volitio sint actualis productio Personarum, implicat ut sint in aliqua Personā, attamen non producant terminum, cuius oppositum de intellectu & voluntate, & fides docet & ratio, quā Doctores docent nō dari in divinis processionibus plures ejusdem rationis & solo numero distinctas, eo quod terminus productus adæquate cor-

respondeat & ad æqualitatem commensuratur principio generandi v. g. in una Persona, ut non sit potens notionaliter ad producendum aliud Verbum, adeoque contradicat multiplicationi terminorum intra eandem vim seu potentiam generandi, ut sint plures Filii aut Verba. Videatur *Scotus* 1. d. 7. q. un. §. *Partem affirmativam* prob. n. 10. & *Suarez* 1. part. l. 1. de Trinit. c. 7. §. *Dico ergo* n. 11.

Ex quibus patet malè *Scotistis* imponi, quasi esset ratio eorum ad probandum, quòd intellectio non sit principium *Quo* processionis Filii præcisè idèò, quia illa sit communis ipsi Filio, ut gratis etiam de *Scoto* opinatur *Arriaga*, sed illa ratio adducta est ab ipsis ad probandum, quòd ex causa dicta nu. 52. intellectio non possit esse ipsamet productio actualis, & stabilietur magis ex mox dicendis infra sub *Assert. 2.*

in illud
fal.

Intelligere non
possit ad
rationem
principii
Quo.

Probatur eadem pars *secundò*. Ad generationem Verbi infiniti nil aliud requiritur quàm illimitatus intellectus in actu primo, seu memoria infinita, quæ constituit principium formale *quo* dictionis: ergo intellectio actualis excluditur à ratione principii, estque idem de volitione. *Anteced. prob.* ex dictis supra, quia si per impossibile intellectus paternus non intelligeret, utique adhuc ob illimitatam suam fecunditatem diceret & exprimeret Verbum infinitum. Unde licet PP. apud *Belarminum* l. 2. de Christo c. 17. dicant Verbum procedere à Patre, quatenus sapiens & actu intelligens est intellectione essentiali, id alio sensu accipi nequit, quàm superius explicabam, nempe quòd intellectio præexigatur quasi materialiter & ex parte subjecti ante productionem generativam Verbi, eo quòd ibi nulla intercedat distinctio realis inter intellectum & intellectionem exercitam, & absoluta sive essentialia divinis Personis communia sint priora notionalibus.

Aliis & solidis rationibus propugnant *Scotista* hanc doctrinam, quos *Leckor*, qui eas videre desiderat, consulere potest.

Probatur *tertiò* per solutionem rationum pro opinione opposita.

§ 27. *Obijciat* ex *Brizenno Controv. II. d. 1. in Append. art. 1. in digress. de principio Quo*, ubi sub n. 52. impugnat *Smisingium* & doctrinam nostram, qua dicimus conceptum relationis divinæ, dictionis nempe & spirationis activæ non imbibere prædicatum aliquod intellectiois & impulsus, contra quam ita discutrit: dicere est actus secundus memoriæ fecundæ, quæ imbibit intellectum paternum seu facultatem intelligendi; spiratio item activa est actus secundus seu impulsus potentiæ volitivæ, quæ est ipsa voluntas divina: ergo dictio est intellectionio, & spiratio erit volitio. *Anteced.* patet ex supradictis. *Conseq.* prob. quia omnis operatio intellectus est intelligere, sed dictio est operatio intellectus: ergo est intelligere. Ita discurrendum de spiratione activa, quòd sit operatio facultatis volitivæ, adeoque volitio.

Obijctio
notanda.

Respondeo concedendo *antecedens*, negando *conseq.* ad cuius probationem nego *anteced.* quòd omnis operatio intellectus sit intellectionio, duplicem namque intellectus habet operationem, nempe dictionem productivam Verbi, quæ est ab intellectu, quatenus potentia productiva est, seu memoria fecunda Patris, à qua Verbum per dictionem producit vitaliter, & à quâ Verbum habet appellationem Verbi, non ab intellectione, ut vel ipsi fauerent Adversarii dicentes, Verbum non procedere ab intellectione, quatenus est intellectionio formaliter tribus Personis communis, sed tantum quatenus modificata & contracta est in supposito divino.

Intelle-
ctui tri-
buitur
duplex o-
peratio.

Dices: Ex hoc sequeretur, Verbum non procedere ab intellectu, quatenus intellectus est, consequenter Filius vi suæ processionis non posset appellari Verbum mentis paternæ, neque diceretur procedere sapientiam de sapientia, & visionem de visione, ut loquitur *S. August.* lib. 15. c. 7. & 13. *Anteced. prob.* intellectus enim non est intellectionio formaliter, nisi quatenus se explicat in actum intelligendi, qui est actus adequatus intellectui, quatenus intellectus est.

§ 28.

Respondeo & retorqueo hoc argumentum in Adversarios, qui, ut liquet ex statim dictis, docent Verbum divinum non procedere ab intellectione divina, quatenus intellectio est formaliter, quæ tamen secundum illos ut formaliter intellectionio est, nullo modo distinguitur ab intellectu, sed est formaliter intellectus, ac sic dum dicitur, ab intellectione, qua formaliter intellectionio est non procedere Verbum idem erit ac non procedere ab intellectu, quâ intellectus est, proinde argumentum militat potius contra illos, quàm nos, quia dicimus Verbum procedere ab intellectu per dictionem, non quatenus est intellectionio principium operativum, sed quatenus est productivum & memoria fecunda Patris, à qua magis propriè dicitur Verbum mentis paternæ, ut statim diximus: dicitur item magis propriè Sapientia de sapientia, &c. quia memoria Patris seu intellectus quæ principium productivum præexigit necessariò sapientiam & intellectionem, adeò ut illam habeat, quando producit Filium, neque de facto produceret illum, nisi esset sapiens, unde ad argumentum distingo *sequelam*: Verbum non procedit ab intellectu, quatenus intellectus est principium operativum, concedo *sequelam*: quatenus est principium productivum, nego *illam*; & absolute nego *sequela* probationem, quòd intellectus non sit intellectus formaliter, nisi quatenus se explicat in actum intelligendi, estque falsum, quòd actus adequatus illius sit intellectionio, cum non minus productio notionalis sit ab intellectu, quàm intellectionio, licet hæc illi præsupponatur, ut sæpius inculcatum est, & *Assertionem* sequenti amplius firmabitur. Sit

Retor-
sio
argumen-
ti in Ad-
versarios.

X 2

ASSER.

A S S E R T I O I I.

Processio in Divinis seu ipsa productio divinæ Personæ est in Patre respectu Filii ipsa relatio generationis, quæ propriissimè dictio vocatur, in Patre & Filio respectu Spiritus sancti est ipsa spiratio activa,

§ 29. **H**æc est in schola *Scoti* communis, & probatur primò ex dictis pro *Affertione prima*, datâ namque hypothesi, quòd Verbum non procedat per intellectionem, nec Spiritus S. per amorem, sive dixeris utrumque actum essentialem sive notionalem, consequens est, quod procedant divinæ Personæ per actus dicendi & spirandi, cum aliud nihil super sit excogitandum.

§ 30. **P**oncius *ratio probatur.* Et confirmatur optimâ ratione, quam affert Poncius disp. 9. q. 3. n. 19. quando in aliquo, quod substat denominationi formali, datur aliqua forma, quæ non datur in alio non substante illi denominationi, tunc illa forma potius dicenda est causa formalis istiusmodi denominationis, quàm forma ulla, quæ daretur in utroque: sed Pater & Filius sunt duæ Personæ, quarum una nempe Pater subest denominationi formali, quòd generet & producat Filium, Filius autem illi denominationi non substat; similiter Pater & Filius, ut sunt unus spirator formaliter sub sunt denominationi, quòd sint spirantes Spiritum sanctum, quâ denominatione non afficitur Spiritus sanctus: ergo quia Pater habet formam nempe relationem Paternitatis, quæ est ipsa met generatio seu dictio Verbi, quâ formâ caret Filius, ab illa forma Pater habebit suum esse denominatum, quòd dicatur generâs Verbum, non ab illa quæ est simul in Filio, similiter Pater & Filius habebunt esse denominatum, quòd dicantur spirantes Spiritum S. ab illa spiratione activa, non ab illa forma alia quæ tam benè est in Spiritu S. quàm in Patre & Filio. *Min.* est de fide: *ma.* prob. quia si ab illa alia, quæ in omnibus Personis est, formalitate, acciperetur denominatio, jam redit argumentum factum supra sub n. 525. scilicet implicantiam esse, quòd in aliquo sit ratio, quæ sit essentialiter productio in actu secundo, seu quòd sint ipsæ actiones dicendi & spirandi, nec tamen producat terminum.

Probatur secundò solvendo argumenta in oppositum. *Pro quo*

§ 31. **O**bjicies primò: productio notionalis sub conceptu actionis ab intellectu egredientis, ut est principium productivum, nequit esse formaliter relatio: ergo in ratione actionis est quid absolutum, sicut & intellectio ipsa: Probatur. *anteced. cum primò*, quia divinæ processionis non solum sunt Personarum productiones, sed etiam communicationes naturæ & essentialium: atqui nulla relatio potest esse talis communicatio. *Ma.* patet, *min.* prob. primò, quia relatio non includit essentialia: ergo nec illa comunicat Essentialiam scilicet & actus

essenciales alteri; *Prob.* secundò, quia nulla relatio est forma vitalis, esto enim afficiat principium vivens, ita mortua tamen & inanimata ratione procedit à principio elicente, ac si esset principium merè inanimatum. *Tum secundò*, quia secundum *Scotum* relatio Paternitatis in Patre (idem est de relatione Filiationis in Filio) est terminus divinæ naturæ constitutus ipsam in ratione Personæ, Pater enim constituitur in esse personali per Paternitatem: ergo nequit esse ipsa productio, seu dictio & generatio Verbi, quæ est, ut *Doct.* ait, 1. d. 2. q. 7. n. 22. posterior ipso principio productivo seu memoria Patris, adeoque ipso Patre quid potestius, si enim principium ipsum seu actus primus est prior actu secundo, per consequens suppositum habens illud principium, erit quoque prius ipsâ productione: ergo relatio Paternitatis in Patre non est ipsa generatio vel productio Verbi; ita discutendum de relatione filiationis in Filio.

Pro responso hujus objectionis nota tria. hîc objici *primò*, quòd relatio nequeat esse natura divinæ communicatio, qualis tamen esse debet Personæ divinæ productio, *secundò*, quòd nulla relatio sit forma vitalis, *tertiò*, quòd relatio sit Personæ divinæ constitutiva, adeoque non possit esse ejusdem actio generativa seu productiva, cum non sit intelligibile, supposito quòd Paternitas & productio Verbi idem sunt, quomodo posterius, quale est productio respectu sui principii & respectu habentis illud principium, sit constitutum sui prioris, & suo constituto quid posterius, per consequens est intelligibile, quomodo relatio constitutiva Patris, sit productio Verbi in Patre.

Sed distinctè respondeamus ad singula, & patebit nihil obesse, quin relatio Paternitatis in Patre (de spiratione activa in Patre & Filio idem est) sit ipsa generatio & productio, seu dictio Verbi.

Quod processionis in divinis sint communicationes.

Ad primum itaque respondeo neg. *anteced.* cum *consequentia*. Ad prob. *antecedentis* concedo divinas Processiones non solum esse Personarum productiones, sed etiam communicationes, quia ut q. 1. diximus, processio divina veluti continet & verè communicat Essentialiam divinam cum omnibus suis essentialibus, sed nego exinde sequi productionem notionalem esse quid absolutum, seu actum intelligendi, pari enim ratione productio Fi-

lii, quā veluti continetur, & communicatur Filio voluntas, dici posset actus volendi, licet itaque Filio, idem est de Spiritu S. vi suæ processionis communicetur tota Essentia, & omnia essentialia, inde tamen concludi nequit, quod processio, & productio notionalis debeat esse actus absolutus, & essentialis, pari enim pacto concludendum esset ipsam Essentiam divinam formaliter spectare ad divinas processionis, quia Filius, & Spiritus S. vi suæ processionis, non minus habent Essentiam divinam, quam intellectiōem, quod nemo asseret: ratio itaque, quod productio notionalis involvat conceptum communicationis essentialis, & omnium perfectionum essentialium Dei, est, quia essentia ipsa est alterum comprius principium quo Pater communicat essentiam personæ productæ. Vide Quæst. I.

Quod relatio in divinis sit vitalis.

534 *Ad secundum*, quo dicitur nullam relationem esse vitalem, *Respondetur*: Elto relatio generationis (idem est de spiratione activa) sit puta & puta relatio, quæ secundum se nihil includat intelligentiæ, vel operationis absolutæ, eo quod neque à communi conceptu relationum, neque exinde, quod sit relatio divina, imbibat transcendentiam quidditativam cum intellectiōe, aut aliquo absoluto in divinis, at tamen sicut dictio in creatis est vivens influxus, per quem produciuntur proles intentionalis à memoria parente in similitudinem vivam intentionalem, ita non est ratio, cur si relatio Paternitatis in Patre sit dictio intellectus paterni, non sit asserenda productio vitalis exprimens eatenus conceptum vitæ, quatenus est vivens influxus principii intelligibiliter dicentis Verbum vivens à vivente conjuncto in similitudinem naturæ, neque enim obstat, quod dictio generativa Patris sit mera relatio nihil includens intelligentiæ, vel operationis absolutæ.

535 *Dices*: Relatio Paternitatis in divinis se habet ad instar Paternitatis, quia in gradu relationis conveniunt, sed Paternitas in creatis non est forma vitalis: ergo neque in divinis.

Respondetur non esse hinc argumentandum à creatis ad divina, quis enim unquam vidit in Paternitate creata hypostasin, & relationem formaliter ex natura rei inter se esse identificata, ita ut sese inabibant per formalem transcendentiam, sicut contingit in relatione Paternitatis divinæ, quæ ob eminentiam suam non solum identificat secum prædicatum hypostasis, sed & prædicatum dictionis? licet ergo mera relatio in creatis, quæ sequitur in principio vivente supposita substantiæ geniti, vivens dici possit denominative, formaliter tamen est proflus inanima, sicut quæcunque relatio cujuscunque alterius saule ad suum effectum; aliud est de Paternitate

divina, quæ ut gerit munus dictionis, seu ob formalem transcendentiam ex natura rei cum dictione, obtinet conceptum vitæ, potestque dici non denominative, sed essentialiter productio vitalis.

Quidni, gratis dato, quod relatio, quæ talis, seu ut se habet ad aliud, fortè non referat conceptum vitæ, illum tamen refert poterit sub alia habitudine, scilicet ut se habet, ut influxus vitalis à principio vitali, quemadmodum intellectiō creata comparata ad principium suum est verbum mentis, & imago vitalis, non quæ comparata ad objectum extrinsecum, & licet fortè inter creatæ intellectiōnis prædicata vitalitatis scilicet, & repræsentationis (de quo in *Emilabio* nostro agitur de distinctione Scoti in creatis) intercedat distinctio ex natura rei, qualis non est inter prædicata relationis, & vitalitatis in Paternitate divina, ob dictam tamen eminentiam, & transcendentiam illius formæ cum prædicato dictionis generativæ Verbi divini, vitæ conceptus illam effugere nequit, nec vicissim illa effugere potest conceptum vitæ.

Quod dictio generativa constituens suppositum non præsupponat illud.

Ad tertium, quo à reverà non caret difficultate, concedo *Anteced.* quod per relationem Paternitatis Pater constituatur in esse personali, negando *Conseq.* quod eadem relatio Paternitatis non possit esse ipsa productio, seu dictio generativa Verbi, ad auctoritatem Scoti, quæ dicit principium productivum in divinis esse prius productione, & sic Patrem esse priorem origine productione, responderi posset, & difficultas cessabit, quod Doctor loquatur de productione passiva, Pater enim in quantum Pater in divinis est prior origine Filio, & similiter Pater, in quantum generans est prius origine genito, potestque hæc responsio deduci ex Scoto 1. dist. 26. & 28. & ex *Quodl.* qu. 4. Verum hæc explicatio Scoti non consonat dictis hæc Quæst. pro assertiōnis primæ prima parte, ubi expressè declaravimus Doctoris mentem, quod loquatur de prioritate intellectus, tam quæ est memoria Patris, & principium productivum respectu productionis activæ, quæ constituitur Pater in esse Patris, quàm quæ intellectus est principium operativum: quare nego *consequentiam*, quod propterea suppositum habens illud principium, sit quoque prius ipsa productione, sive quod Pater sit prior origine productione activa, quæ constituitur in esse Patris, hoc enim, ut constitutum sit prius essentialiter suo constitutivo, fateor, non est intelligibile. Neque debet alicui paradoxum videri, quod licet generatio activa necessariò præsupponat principium scilicet memoriam secundam,

Responsio ad objectionem.

Responsio alia & melior.

cundam, non tamen præsupponat idem suppositum producat, id enim discretis verbis innuit Doctor *Quodl.* 4. in responsione ad primum argumentum §. *Ad argumentum principale*, num. 30. ubi versu: *Respondeo esse in divinis*, ait, quod actio dictiva sive generatio necessaria præsupponat esse simpliciter, non autem esse incommunicabile, quod constituitur in esse suppositi per ipsammet actionem.

§ 37 Dices: Agere præsupponit potens agere, sed potens agere est ipsum suppositum, non autem memoria fecunda: ergo. Min. prob. Agens quæ agere potens, est potens quod memoria fecunda est ratio formalis agendi quo.

Respondet Doctor in litera *Quodl.* 4. cit. num. 31. dicens: posse agere nullo modo à parte rei præsupponitur ipsi agere, imò agens est primò potens per ipsum agere, cum per ipsum agere dicere, sive producere constituitur in esse suppositi, præsupponit tamen illud quo, ut principio formali aliquid est potens agere.

§ 38 Instabis primò: Productio non tantum præsupponit principium formale productivum, sed etiam præsupponit conditionem producentis, quæ conditio, & proprietas incommunicabilis.

Scotus. Secundò: Doctor 1. d. 7. expressè docet, quod gerundivum constructum cum potentia notat actum, ut egredientem ab eodem supposito, cui tribuitur potentia: ergo cum memoria fecunda sit potentia generandi in Patre, generare erit actus egrediens à supposito habente talem potentiam generandi, per consequens præsupponit suppositum, & hinc docet memoriam fecundam non esse in Filio potentiam generandi, eò quod hinc actus generativæ actionis censeretur egredi à supposito Filii, quæ illatio non valeret, nisi talis actio præsupponeret suppositum.

Ad primam instantiam, quæ principium petit, respondeo negando, quod proprietas incommunicabilis in divinis sit conditio producentis, hoc enim, quod prima actio non præsupponat conditionem producentis est, quod negamus, cum sufficiat, quod præsupponat rationem formalem producendi, & licet non habeatur fortè huius exemplum in creatis, dum agitur de conditione generantis secundum substantiam, non desunt tamen si agatur de productione secundum accidens, ut patet de calore separato in Eucharistia, qui producere potest immutationem sensus, & tamen in calore non est talis proprietas, idem est de anima separata, quæ alioqui non esset agens, & si natura assumpta à Verbo dimitteretur absque omni actione positiva circa ipsam, adhuc hic homo posset agere omnem actum, quem habet modò Verbum mediante istâ naturâ, præsertim cum de facto in sententia probabili, in creatis nihil positivum constituat suppositum creaturæ, ac

proinde etiam de facto ratio suppositi nihil dat alicui positivum ad agendum.

Ad secundam instantiam respondeo Scotum in illa d. 7. *Primi sentent.* quæst. un. contrarium asserere sub num. 22. in responsione ad primum argumentum contra primam opinionem §. *Quia autem aliqua argumenta*, ubi dicit, quod generatio activa, quando respicit principium per se existens, possit immediate elici à tali principio, cuiusmodi est hic Deus qui, inquit, quodammodo præcedit relationes, & sic agit. Et mox: *Igitur videtur, quod possit in omnem actionem, cuius sum quo est proprium principium formale, & ita hic Deus generat primò.* Et concordat Doctor hic cum iis, quæ assert *Quodl.* 4. ubi ad hanc ipsam instantiam n. 30. §. *Ad argumentum principale*, ostendit duplicem sensum habere, quando dicitur actum generationis egredi à supposito existente, semel quod verè sit à supposito, seu ut ait Doctor, *ut actio sit suppositi existentis aliqua entitate priori ipsâ actione*; semel quod egrediatur à principio productivo ut actu existente in supposito, seu à supposito existente hypostatice formaliter per ipsam actionem, primo modo non egreditur generatio à supposito, cuius dat Doctor hanc rationem: „quod prima entitas incommunicabilis non, præsupponit aliquod ens incommunicabile, nec per consequens præsupponit suppositum, quia suppositum est ens incommunicabile: actio autem prima productiva, sive productio prima, vel originatio activa, est prima entitas incommunicabilis in divinis, quia illam nihil præcedit nisi memoria perfecta vel essentia, & totum hoc est, communicabile; sed primum producere, non potest communicari, quia tunc productum per illud produceret se, quod est impossibile, nulla enim mens hoc capit: secundum Augusti, 1. de Trinit. c. 1. ita Doctor in qu. *Quodl.* cit. num. 30. Et mox: *Quia non est ibi entitas hypostatice, quæ nec incommunicabile ante actionem primo modo, in hoc sensu proinde falsa est instantia.* Secundo modo verum dicit, quia ipsa actio est ens hypostatice, quia incommunicabiliter id est, quod actio egrediatur à principio productivo, ut actio existente in supposito, sit, quia per ipsam actionem generativam Pater constituitur in esse suppositi, quando autem in instantia intelligitur dictum Doctoris, quod memoria fecunda non est potentia generandi Filio, quia tunc actus generationis activæ intelligeretur egredi à supposito Filii; sensus est, quod quia memoria fecunda non aequè primò, & immediatè se habeat ad Filium, sicut ad Patrem, Paternitas namque nullo modo nata est haberi per productionem, cum sibi repugnet, Filiatio autem ex sua ratione formalis non est nata haberi nisi per productionem, adeoque consequens est, quod Filius præsupponat producat realiter distinctum, & sic primam personam producentem, quod, ait De-

Memoria Doctor, falsum foret, nisi memoria fecunda, à qua immediate pullulat generatio activa constituens Patrem in esse personali in eodem instanti, quo egreditur ab illa, & Patrem in esse Patris constituit, primò inesse Patris, quàm Filio, & sic per Patrem inesse Filio pro instanti posteriori originis, quo Pater formaliter generat, ut prior origine, si enim æquè immediatè, & pro illo priori originis inesse Filio, ac Patri memoria fecunda, indubiè intelligeretur actus generationis activæ æquè egredi à supposito Filij, quàm à supposito Patris, quod falsum est.

Ex superioribus solvitur Quæstio

1. quorundam Scotistarum ex auctoritate Scoti, & ratione metaphysica desumpta.

340 Ex hac tenus dictis à num. 336. dirimitur lis quorundam Scotistarum apud *Frassen* Tract. 3. dist. 1. art. 2. quæst. 5. de processioneibus divinis, conclus. 3. num. 18. *An actus intelligendi præsupponatur ad actum dicendi in divinis*, indubiè qui *Subtilis* doctrinam sectatur, affirmativam tenere debet, id quod non duntaxat probatur ex eo, quod Pater secundum Doctorem nostrum sit prius beatus, quàm generet, adeoque prius intelligat, amque infinitam essentiam suam, cum beatitudo consistat in acta intelligendi & volendi, sed ex omnibus hac tenus hæc quæst. dictis, quibus vidimus intelligere in divinis, ut quid essentialia, præsupponit ad dicere, ut ad quid notionale, esto secus contingat in creatis, ubi dicere præcedit intelligere, eo quod intellectus creatus non sit formaliter intelligens, nisi per receptionem Verbi producti per dictionem, quod nullatenus currit in divinis, ubi ipsa intellectio non est Verbum, nec est realiter distincta ab intellectu, sicut est in creatis, ut alibi.

341 Nec premit apparens ratio metaphysica nostri Baronis *Apolog. 2. actione 4.* apud *Frassen* l. c. oppositum affirmantis, nempe in Patre, quia Pater est ideo priorem esse dictionem actu intelligendi, & volendi, quia dicitio est Patris constitutivum, nihil autem sit prius in aliquo, quàm sit id, per quod constituitur, nihil enim potest esse in aliquo priusquàm illud sit, nec potest esse, priusquàm in esse constituitur, nec potest constitui, nisi per principium sui constitutivum, adeoque nihil potest esse in Patre, priusquàm Pater constituatur in suo esse Patris: sed non constituitur in illo esse personali Patris, nisi per dictionem, quæ ut probatum est, & supponitur, est ipsamet generatio activa: ergo concluditur, quod quamvis absolute in Deo sit prius intelligere, quàm dicere, tamen in Patre, prout in Patre reduplicative prius est dicere, quàm intelligere, sicut quamvis animal sit prius, quàm

rationale, tamen prout est in homine, prius est rationale, quàm animal.

Sed hæc ipsa ratio facile eliditur ex iis, quæ dicta sunt Controv. 1. 1. hujus Tomi, quæst. 8. num. 71. & seqq. nimirum aliud esse, quod dicatur quidpiam primò concurrere ad essentiam alicujus, & aliud esse ultimam rationem constitutivam alicujus, non enim sola ratio constitutiva alicujus, est de essentiali conceptu rei, qualiscunque illa sit, sed aliæ etiam rationes, quæ essentialiter de re prædicantur, hoc pacto ibi diximus, non solum vitam intellectuale radicaliter sumptam, quæ dicitur ratio ultimò distinctiva & constitutiva Dei esse de conceptu Dei, sed & rationem substantiæ, Spiritus, viventis &c. ita in proposito, quantumvis Pater ut consideratur sub conceptu formali ultimæ actualitatis completæ in esse personali constituatur per dictionem generativam, per hoc non sequitur, quin alia essentialia Dei æquè concurrant ad constituendum Patrem, & quidem illa, quæ Filio, & Spiritui sancto communia sunt, primò concurrunt ad constituendum Patrem, & ultimò illud, quo Pater constituitur in esse Patris, & quo ab illis distingui concipitur, eo modo, quo Deitas gradus essentialia, substantiam, spiritum, & reliqua prædicata cum creaturis primò communia habet. Deinde per rationem ultimò constitutivam ultimò distinguitur à quocunque alio, quod non est Deus, quare rotus discursus hujus Auctoris dicitio est Patris constitutio, nihil autem est prius in aliquo, quàm sit id, per quod constituitur, nihil potest esse in aliquo priusquàm illud sit, nec potest esse, priusquàm constituitur, nec potest constitui, nisi per principium sui constitutivum, adeoque nihil potest esse in Patre, antequam Pater constituatur in esse Patris, ita retorquetur in ipsum: dicitio est Patris constitutivum, nihil autem est ultimò constitutivum, nisi quod est ultimò constituti distinctivum, nihil est ultimò distinctivum constitui, nisi supponat aliqua, quæ constituto, & aliis communia sunt: ergo ratio constitutiva Patris præsupponit aliqua communia, quæ sunt essentialia, & aliis personis communicabilia: ergo ratio constitutiva, quæ Patrem distinguit à Filio, & Spiritu S. non est in Patre quasi ratio prior, sed ultimò illius constitutiva, & ab aliis personis, ut ultimum sui complementum, distinctiva: ergo falsum est, quod nihil sit, quasi prius in aliquo, quàm sit id, per quod quid ultimò constituitur; falsum item est, quod nihil potest esse, priusquàm illud intelligatur ultimò constitutum, per consequens falsum est, quod intelligendi actus non sit in Patre, priusquàm distinguatur per rationem Patris constitutivam, seu per dictionem generativam à Filio. Nec quidquam juvat, sed destruit intentum Auctoris illud quod assert exemplum de animali, & rationali; nam falsum etiam est, quod in homine prius sit rationale, quàm animal, ap non æquè utrumque

Essentia constitutum nō est idem quod esse de essentialia.

concurrat ad constitutionem hominis: nemo inficiabit, animal concurrere ut prædicatum superius, rationale verò ut prædicatum inferius: ergo quid obstat, ut pari passu dicamus, quod intelligere, & dicere simul Patris essentiam constituent, sed dicere sit constitutivum illius seu prædicatum ultimum ante quod, nec post quod aliud sit, quo Pater distinguatur à Filio, & Spiritu S. Vides ergo, quòd dicere Patris, præsupponat actum in-

telligendi in Patre, & miror Baronem, quod tam discors sit à reliquis Scotistis, & ab ipso Scoto, cujus mentem in hoc exteri melius perceperunt ut *Suarez* l. 1. Tract. 3. de Trinit. cap. 6. num. 14. postquam statuit cum communi essentialia secundum ordinem rationis esse priora notionalibus &c. sic ait: *Unde etiam ipse Scotoz fatetur intelligere, ut est perfectio Patris, esse prius, quam dicere.* Sit

ASSERTIO III.

Sive Thomista, sive Scotista sis, malè confundis intellectionem in Patre cum dictione, quin potius hanc ab illa in schola Thomistica ratione in schola Scoti per distinctionem formalem ex natura rei distingui comprobatur, critque verum in omni schola, Filium procedere per dictionem, non per intellectionem.

343 **H**æc quoad substantiam patet ex dictis supra, & quoad primam partem conveniunt in eo meliores Theologi tenendo, quod intelligere & dicere sint distinctæ actiones, sed an ex natura rei vel ratione, de eo dubitant, probatur tamen prima pars auctoritate S. Thomæ quæst. 34. art. 1. ad 3. & qu. 37. art. 1. & 2. docentis, quod in Deo intelligere & dicere distinguantur ratione, & fatetur *Suarez* in 1. p. Tract. 3. l. 1. c. 6. *Quod in Deo, inquit, illa duo: dicere, intelligere, distinguantur ratione, docuit ipsemet S. Thomas, idem satis innuit Vasquez* dist. 112. c. 3. nu. 9. docens, quod dicere includat in se intelligere, tanquam notionale essentialia, sicque passim loquuntur Thomistæ, ut distinguant unum ab alio, ut apud plerosque aliquo modo differant illæ rationes intelligendi, & dicendi, ut conceptus *dictionis* non sit conceptus *intellectionis*, & c. converso.

344 *His præsuppositis* subsumo, & prob. *Assertio*, quòd in utriusque Scholæ Doctorum sententia semper est verum dicere: *Per dictionem producit Verbum, non per intellectionem.* De facto verum est, Filius generatur, Spiritus S. non generatur; Filius procedit per intellectum, non per voluntatem: sed ad has veritates apud Thomistas sufficit distinctio rationis: ergo similiter verum erit dicere: Filius procedit per dictionem, non per intellectionem; sicut enim dici debet: Spiritus sanctus procedit per intellectum, virtute solius distinctionis rationis; ita non poterit dici: Verbum producit per intellectionem, cum per Thomistas sufficiat distinctio rationis ad illas contradictorias componendas, nec aliam in divinis distinctionem dicunt asserendam inter essentialia, & notionalia.

Argumentum ad hominem Secundo de facto per suam distinctionem distinguunt essentialia à notionalibus, & ab-

soluta à relativis, unde has dicunt esse veras: *quod* Essentia est communicabilis, relatio non est *essentia* communicabilis: ergo de facto per eandem *per* distinctionem veræ sunt istæ: Verbum procedit per dictionem, non procedit per intellectionem; intellectus est communicabilis, *quod* dictio non est communicabilis: ut quid ergo *non* impallebant Scoto nonnulli Recentiores, & perperam ipsum carpunt, dum, ut apud *Arriagam*, dist. 45. nu. 28. & *Cacheranum* tract. 2. de Deo, § 5. pag. 479. videre est. *Scoto* docet processionem non esse per intellectionem, ac propterea dicunt Scotoz assignare duos actus intellectus, unum, qui sit intellectus, & alterum, qui sit dictio: quos duos actus, ait *Arriaga* num. 30. distinguere omnino impertinens est, & absque ullo fundamento; sed hic Auctor, ut rectè advertebat *Poncius* disp. 9. de Trinit. quæst. 3. num. 17. impertinenter de Scoto loquitur, qui solum vult, quòd intellectio non sit processio, sed alius actus, non in linea intellectionis seu intelligendi, sed dicendi, quem ideo vocat dictionem, estque ipsamet generatio, seu productio Verbi, quam ipse nobiscum concedit, an autem dici debeat actus vel dictio, quid interest, cum de re, non de nomine agimus? secundum omnes productio Verbi est dictio, Verbum enim est terminus actus dicendi, qui egreditur à memoria secunda Patris, cur ergo cū de re non sit dubium apud ullum, non possit dici actus dicendi, qui est ipsa dictio à linea intelligendi distincta? Imò hanc ipsam dictionem distinguunt formaliter ex natura rei iisdem probatur argumentis, quibus probatur Doctor intellectum ex natura rei distinguere à voluntate, quia per intellectum procedit Filius, non per voluntatem, ita dictione procedit, non intellectione, adeoque ex natura rei luculentè ex supradictis probatum manet. *Addo*

Adde: Intellectio est quid absolutum, dictio quid relativum: intellectio est quid essentialis, dictio quid notionalis. Dicere opponitur relative dictio seu Verbo, intelligere

non &c. ergo distinguuntur plus quam ratione, ut patet ex omnibus iis, quæ tractavimus Tract. Preliminari de distinctionibus.

Q U Æ S T I O III.

Cur processio Spiritus sancti non sit generatio, & cur Spiritus sanctus non sit Filius?

S V M M A R I V M.

1. Quod processio Verbi sit generatio, non processio Spiritus sancti non est, quia Verbum procedit ab uno, Spiritus S. a duobus. 548.
2. Nec causa illius discriminis est, quia Verbum procedit in similitudinem naturæ. 549.
3. Neque, quia Filius est imago Patris. 552.

4. Neque quia Filius est per intellectum, non Spiritus S. 554.

5. Sed quia productio Verbi est ab intellectu naturalis, productio autem Spiritus S. libera per voluntatem. 556. & seqq.

IN Divinis admittendam esse generationem, de fide certum est, id quippe utriusque paginæ testimoniis luculenter comprobatur, & quidem quantum ad paginam novi Testamenti, clamant pro hac veritate Apostoli, & Evangelistæ, & ipse Christus in Evangeliiis. Quantum ad antiquum Testamentum, aperte habetur Psal. 2. v. 7. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Psal. 109. v. 4. *Ex utero ante Luciferum genui te.* Isaia ult. v. 9. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non paream.*

Secundò fide divina certum est, & in vâtilis Conciliis definitum, Quod Verbi divini processio, sit vera ac propriè dicta generatio, cum sit origo seu processio viventis à vivente vitâ intellectuali mediante principio vitæ conjuncto in similitudinem naturæ, & quidem quoddam sit origo viventis patet, quia est filii habentis vitam in semetipso à Patre vivente sibi communicatam, unde & liquet, quoddam sit à vivente Patre æterno medio principio vivente vitâ intellectuali, id est (cum Deus Spiritus sit, cujus vivere est intelligere) mediante intellectu fecundo, quia

Verbum procedit per vim intellectivam, à deoque verè, & propriè dicitur procedere à principio vivente vitâ intellectuali. Est denique à principio conjuncto, in similitudinem naturæ cum totum in ipsum Filium Pater effundat, & communicet naturam cum omnibus perfectionibus naturæ, quod innuitur in hoc, ex utero genui te. Unde esto nemo teste Propheta Isaia cap. 53. v. 8. dignè generationem Verbi penetrare, & enarrare valeat, supposita fide tamen, quoddam detur isthac generatio aliquo modo ratione naturali ad excludendas, & confundendas hæreticorum objectiones declarari potest, quoddam processio Filii sit vera generatio.

Tertiò certum est de fide, solam Filii distinctionem productivam, non item Spiritus sancti processionem esse veram generationem, & in hoc consonant cuncti Theologi cum SS. Patribus: solum difficultas est, quæ nobis in proposito manet resolvenda, quæ sit ratio proxima, & immediata, cur processio Verbi divini sit generatio, non autem processio Spiritus sancti. Sic

ASSER.

A S S E R T I O I.

Ratio sufficiens cur processio Verbi sit generatio, non processio Spiritus sancti non consistit in eo, quia Verbum procedit ab uno, Spiritus sanctus à duobus, seu quod Verbum producat primò, & ab uno, & Spiritus sanctus secundò, & à duobus personis.

548 **E**ST contra *Durandum*, & prob. Non requiritur ad generationem ut sit prima productio: ergo exinde, quod Verbum primò producat, non habetur sufficiens ratio, cur processio Verbi sit generatio: Anteced. prob. Ex viventibus creatis, in quibus posterior productio, non prima productio est generatio, prima quippe est augmentatio, & mutatio, non generatio: ergo falsum esse potest, quod prima productio sit generatio.

Deinde non tantum prima productio in creatis, cui primogenitus responderet, sed etiam

secunda, cui secundogenitus, tertia, & quarta potest esse generatio, quibus scilicet tertio- & quartogenitus respondent, unde ergo aliorum, quod Deo prima processio in divinis debeat esse generatio? quod licet à parte rei verum sit, & hinc à *S. August.* velut ratio reliqua congrua censetur ad inculcandas simplicibus processiones divinas, non tamen illum approbat ut scholasticam, & ad intentum nostrum sufficientem, minus convincentem.

A S S E R T I O II.

Non est sufficiens ratio, cur processio Verbi sit generatio, non processio Spiritus sancti, quia Verbum procedit in similitudinem naturæ fecundæ, id est, cum virtute illum communicandi alteri.

EST contra *Richardum* à *S. Victore* l. 6. de Trinit. c. 18. & *Zunigam*, & paucos quosdam alios existimantes, cum generatio sit in similitudinem naturæ, illam similitudinem requiri inter personam genitam, & personam generantem, eamque consistere in eo, quod persona genita habeat fecunditatem, & virtutem communicandi propriam substantiam vitaliter, quod confirmant isti Auctores ex eo, quia per nomen ipsum naturæ strictè acceptum, significatur principium motus, ac proinde volunt, quod natura vivens substantialis significat principium motus substantialis vitalis, seu productionis alterius personæ. Contra quos

Fundamentum opinionis huius.

549 Probatur Assertio primo: Etiam si de ratione generationis esset fecunditas in termino genito, cuius oppositum apparet in malo, si verum sit, quod mulus sit sterilis, talis tamen non est in Verbo divino: ergo quod Verbum procedat in similitudinem naturæ non esset sufficiens ratio, ut illius processio sit generatio, & non processio Spiritus sancti. Anteced. prob. Genitum non est simile generanti in fecunditate naturæ per hoc, quod habeat virtutem producendi utcumque, scilicet viâ non generativâ, sed viâ generandi, sive fecunditas ad generandum duntaxat est similis fecunditati generantis, quando quidem neque in creatis aliter Filius habet fecunditatem generantis, quam posse producere hominem viâ generandi: sed talis

Virtus generandi

fecunditas ad generandum non reperitur in Verbo divino, quod non producat alium Filium seu Verbum, ac per consequens, si hæc ratio horum Auctorum vera esset, Verbum divinum non esset propriè Filius, quia non esset perfectè Patri simile in natura, ideo enim Spiritus S. secundum hosce Auctores non est similis in natura cum Patre, quia non habet vim spirandi, quam habet Pater, sed Verbum non habet vim generandi, quam habet Pater: ergo Verbum non est perfectè simile Patri in natura, imò Filius creatus perfectiori modo esset Filius, quam sit Filius increatus, iste est enim similior Patri in natura ad generandum fecunda, quam Filius divinus, ut patet.

Dices: Est de ratione Filii in divinis, quod sit alterius personæ productivus scilicet Spiritus S. & hoc sufficit, ut sit similis in fecunditate generantis.

Contrâ: Tunc sequeretur Verbum in ratione Filii potius constitui per spirationem activam, quâ refertur ad Spiritum S. quam per filiationem, quâ refertur ad Patrem: sed hoc est falsum, quia Filius nullo modo nec adæquatè, nec inadæquatè constituitur per spirationem activam, cum hæc sit Patri æque communis, ita ut licet non spiraret adhuc haberet rationem Filii, ut communiter admittunt Theologi.

Contrâ, & probatur Assertio secundò: Tam Patres Græci, quam Latini admittunt in divi-

Divinis personam, quæ verè sit genita, & verè Filius independentè ab eo, quod talis persona haberet cum suo principio virtutem productivam alterius, sive similitudinem naturæ fecunda: ergo utriusque Ecclesiæ tam Orientalis, quàm Occidentalis Patres, sentiunt ad generationem non requiri aliquam fecunditatem in genito, adeoque quod Verbum procedat in similitudinem naturæ fecundæ esse quid impertinens ad discriminandam processionem Filii ut sit generatio, & talis non sit processio Spiritus S. Anteced. quoad Græcos colligitur ex ipso Concilio

dicente, Græcos agnoscere inter personas dari Filium, cui tamen negabant omnem fecunditatem, ponendo Spiritum S. à solo Patre procedere. Quoad Latinos Patres probatur etiam, quia hi nunquam contra Græcos negantes Filio omnem fecunditatem intulerunt inde sequi, non dari, aut desinere Filium in Divinis, si autem ratio Filii in opinione Patrum Latinorum constitueretur per hoc, quod assimilaretur Patri in virtute spirativa, indubiè contra Græcos eà ratione usi fuissent.

ASSERTIO III.

Essè ratio, cur processio Verbi sit generatio, non processio Spiritus sancti, quæ secundum quosdam consistit in eo, quod Verbum procedat per modum imaginis, sitque naturalis imago Patris, non item Spiritus sanctus, non sit omnino rejicienda, haud tamen sufficiens est ad declarandum dictum discrimen Filii à processione Spiritus sancti.

Probatur Assertio quoad primam partem ex S. Athan. epist. de Decretis Nicenæ fidei: Si, inquit, eum imaginem nomines, Filium hoc ipso esse judicaveris, quod enim simile Deo, nisi sua ipsius progenies? Athanasio consonat Scotus 1. dist. 10. qu. un. ad primum principale, num. 13. ubi ait, verum esse, quod Spiritus S. non est imago Patris, sicut Filius, qui ex vi productionis sue procedit ut similis Patri. Et passim alii ex SS. Patribus assignatur hæc ratio, quod secunda persona dicitur Filius in divinis ejusque processio generatio, quia procedit per modum imaginis. Ita S. Anselmus in Monolog. c. 53. cur Verbum, non Spiritus S. sit Filius, respondet: Sicut Verbum mox ut constituitur, se prolem esse ejus, à quo procedit evidentissimè probat, promptam præferendo Parentis imaginem: sic amor apertè se prolem negat, quia dum à Patre, & Filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti ejus, ex quo est similitudinem. Ubi apertè videtur ex mente Anselmi Spiritum S. non exhibere perspicuam similitudinem ejus, ex quo procedit, esse, quod non exhibeat imaginem, sicut exhibet Verbum. Ex quibus apparet, quod illa ratio in Assertionem expressa, non sit omnino abjicienda.

Alterum tamen, quod illa ratio non sufficiat, probatur ex dicendis infra, ubi assignabitur alia ratio clarior, neque hæc est prima, & immediata, sed pender ab illa à nobis inferiori quam dabimus Assert. 4. tanquam à priori, ut ibi patebit. *Secundò* ratio, cur Patres Filio potius adscripserint rationem imaginis, quàm Spiritui S. est, quia ex vi sue processionis producit ex memoria Patris fecunda ut Verbum, cujus proprium est repræsentare intentionaliter, & declarare obje-

ctum, de quo nascitur Spiritus S. autem dici nequeat imago intentionalis sui producentis, quia procedit per voluntatem fecundam ut amor, cujus non est repræsentare propriam amaram, sed supponit repræsentatam: atqui hæc ratio non est sufficiens, cur debeat dici origo Filii generatio, & non debeat talis dici origo Spiritus S. ergo. Major patet apud Auctores, qui in hoc volunt differre processionem Filii à processione Spiritus S. nam idè inquit cum Vasquez ignis productus, qui procedit similis in natura specifica cum igne producente, non est, nec dicitur Filius: quia non procedit ut intentionalis imago ad repræsentandum expressa. Min. prob. Petrus est filius & imago Pauli, Plato Socratis, non quod eum intentionaliter ac intelligibiliter repræsentet, cum non procedat per intellectum, sed quia habet naturam similem parenti, à quo productus est, ita ut imago potius attendi debeat ex ratione imaginis naturalis, quæ in similitudine naturæ præcisè fundatur, ad quam impertinenter se habet ratio imaginis intentionalis: atqui loquendo de hac similitudine naturæ Spiritus S. æquè assimilatur Patri, & Filio, quàm Filius Patri, est enim ex vi processionis suæ Spiritus S. ita univocè Deus, sicut Pater, & Filius: ergo ratio illa ab illis Auctoribus assignata non exprimit satis, quo jure processio Filii potius generatio dicenda sit, quàm processio Spiritus S. sunt enim æquè similes in natura. Itaque querenti, cur Verbum generetur potius, quàm Spiritus sanctus, respondere, quia Verbum procedit ut imago, non Spiritus S. est afferre rationem, quæ tanto indiget examine, quanto ipsum quæsitum, ignotius enim est, quod Verbum sit imago, non Spiritus S. quàm quod

quod Verbum generetur, non Spiritus S. apud omnes enim in comperto est Verbum generari, non Spiritum S. qui autem dicit, Verbum generari, quia est imago, non Spiritus S.

tenetur ulteriorem rationem assignare, cur sit, quam & assignabimus, sed ex ratione illa, quam cum Scoto dabimus infra.

ASSERTIO IV.

Indubitatum licet & orthodoxum sit, quod Spiritus sanctus univocè, & æquè perfectè Deus sit ac Verbum, non Deus identicè duntaxat, sed formaliter, sicut est Verbum, habeatque Naturam divinam, non à se, sed procedendo ab alio; sit Deus verus de Deo vero, cur tamen processio illius non sit generatio, sicut est processio Verbi, vera & sufficiens ratio consistit in hoc: quod Verbum procedendo per intellectum, procedat viâ assimilativâ; adeoque procedat ex vi propriæ processiois, ut propriâ processio est in similitudinem naturæ, ita ut similitudo ista non sit duntaxat in termino procedente seu dictionis generativæ quomodocunque, sicut est in termino, seu Spiritu sancto ex Patre Filioque procedente, sed ex proprietate, & modo ipsius processiois. processio ista Verbo competat; Spiritus sanctus contra procedendo per voluntatem, non procedat viâ assimilativâ, & ut Verbum ex vi & munio propriæ processiois, & originis naturalis, ut origo est, sed viâ impulsivâ in similitudinem naturæ nullatenus originata.

554 **H**ÆC est communis tam apud Thomam, quam cum D. Thoma 1. p. qu. 27. art. 4. in corp. 4. contra Gentes, c. 19. quam apud Scotum, cum Scoto, etsi discrepent in modo loquendi, dum explicant, in quo origo illa assimilativa consistat, de quo infra. Hic cum aliis ad Assertionem intelligentiam præmitto, processioem Spiritus considerari posse, vel ut processio divina est, vel ut processio per voluntatem est, quidquid habet Spiritus S. sicut habet ab alio, ita habet ex vi processiois, sed tum ex vi processiois, ut divina est, & univoca cum processione Verbi, partim ex processione, ut per voluntatem est. Ex vi processiois, ut per voluntatem est, non per principium naturæ suæ assimilativæ, præcisè habet, ut viâ impulsivâ procedat tanquam terminus mutui amoris inter Patrem, & Filium. Ex vi processiois, ut divina est, & intra Deum exercetur, & circa terminum, qui Ens divinum est, adeoque qui Deus est, Spiritus sanctus quoque habet, quod sit Deus Patri Filioque consubstantialis, & similis in natura, & sic quidem Spiritus sanctus procedit ut Deus ex vi processiois, sed ut divina est, nempe ratione materiæ, seu potius termini, circa quem processio versatur, ubi quidquid est, Deus est, adeoque unum semper & idem est, non ex vi processiois, ut per voluntatem est, ad differentiam Verbi, in quod in divinis originatur similitudo naturæ duplici titulo, scilicet titulo processiois ut divina est, & univoca cum processione Spiritus S. (quia

productum productione univocâ ex vi talis productionis est similis producenti in natura specifica, vel quasi specifica) & titulo processiois, ut per intellectum, seu principium naturæ suæ assimilativæ est, adeoque, ut si per impossibile posset in divinis procedere aliquid dissimile in natura, & consequenter ex vi processiois, ut divina est, non foret univoca, sed secundum naturæ similitudinem, ratione essentis divini, adhuc Verbum divinum procedens per intellectum Patris fecundum, id est, ipsam Naturâ divinâ velut specie fecundatum, ex munio, & proprietate processiois per intellectum naturaliter prodiret in similitudinem naturæ; & hinc in Assertionem consultè dixi, quod isthæ similitudo, ad determinandam processioem in divinis, à processione ad generationem requiratur, non alioquin, & quod modo, sed ex vi processiois propriæ, quâ est per viam assimilativam, quod ulterius probando.

Probatur Assertio. De ratione generationis viventium est, quod fiat in similitudinem naturæ, non duntaxat quasi materialiter, & in termino procedente, sed formaliter, & ex vi processiois propriæ, quatenus talis est, hæc particula siquidem sive addatur definitioni generationis viventium, sive non, semper subaudiuntur, quia generatio viventium ex definitione communiter recepta, est productio in similitudinem, qualis productio non exigit tantum ut res sit producenti similis in termino producto, sed quod repetatur simi-

Explicatio Assertionis

Duplici titulo processio in divinis consideranda venit.

similitudo quasi in via, id est, in ipsa originatione, & processione formaliter sumpta, qualis habetur duntaxat per intellectum, per quem procedit Verbum, non per voluntatem, per quam procedit Spiritus S. subsumo: atqui soli processioni Verbi conveniunt omnes hae partes, quibus constat definitio generationis, utpote Verbum procedit per intellectum in similitudinem naturae, seu viâ assimilativâ formaliter, & ex vi processionis propriae, quatenus talis est, non autem processioni Spiritus sancti conveniunt omnes istae partes, quibus constat definitio generationis viventium, ut qui procedendo per voluntatem viâ impulsivâ, non procedit in similitudinem naturae formaliter, & vi suae processionis ex proprio modo procedendi, seu viâ ex genere suo assimilativâ. Assumptum hoc est apud omnes in confesso, plerique enim Scholastici differentiam hanc reduciunt ad intellectum, & voluntatem: ergo haec, quae assignatur ratio in Assertionem, est sufficiens, & vera, cur Verbum sit Filius, & non Spiritus sanctus. Item cur processio Verbi sit generatio, non processio Spiritus sancti. Consequentia patet: nam esto in processione Spiritus sancti partes ceterae adsint ad generationem, ut quod vi illius Spiritus sanctus univocè procedat, & similis in natura cum Patre, & Verbo, quia tamen hoc unicum deest, quod non importetur illa similitudo formaliter ex vi originis, procedendo viâ non ex genere suo assimilativâ, sed impulsivâ, nequit esse, ut processioni Spiritus sancti conveniat ratio generationis, sicut convenit processioni Verbi, ac proinde nequit esse Filius, sicut est Verbum, ubi enim una pars deest in definitione, non constat definitio, adeoque nec definitum: Habent se namque definitiones ut numeri, quorum uno adjecto vel dempro tota essentia mutatur: ergo à primo ad ultimum, licet adsint hae conditiones in processione Spiritus sancti, quod procedat vivens à vivente eique conjuncto, & etiam in similitudinem naturae, praecipua tamen & illa, quae generationis definitionem constituit in esse completo, desideratur, nimirum, quod non sit in similitudinem naturae formaliter, & per se primò,

seu ex vi ipsiusmet suae processionis, cum nec voluntas, nec spiratio activa tendant per se primò & formaliter in similitudinem sui termini, sive ex genere suo viâ assimilativâ.

Ex haecenus dictis habes, Verbum in divinis non esse in natura magis simile suo principio, quàm sit Spiritus sanctus, sed esse magis simile in modo habendi naturam, quatenus non habet duntaxat naturam suo principio prorsus similem, sed etiam habet ipsum modo ex suo genere & ratione formali assimilativo, cum Spiritus sanctus habeat quidem naturam suo principio omninò similem, at nullatenus viâ & modo ex sua ratione formali assimilativo, id quod, esto verosimilius sit Adamum non concurrisse activè ad productionem Evae, multi tamen explicant exemplo Evae ex costa Adami formatae, & ejusdem cum illo speciei, non tamen filiae, quia costa ad illam similitudinem non erat destituta à natura; sed quidquid de hoc sit, demus hoc, vel activa vi Jovis, ex hujus cerebro produisse Palladem, viâ generativâ autem, & ex femore lumbisque Bacchum, hoc casu uterque homo erit aequè similis producenti quoad naturam, unus autem producenti magis similis, quàm alter in modo habendi similitudinem in natura, id est, similitudine afficiente modum productionis, non afficiente modum productionis alterius. Sic itaque dici potest absolute de Spiritu sancto, quod procedat similis in natura, at non procedit in similitudinem, quae afficiat ipsum modum procedendi. Verbum verò procedit & simile, & in similitudinem modo explicato. Ecce ratio, cur debeat dici de Verbi processione ratio generationis, & negari de processione Spiritus sancti, habetur ex ipsissima definitione generationis communiter recepta.

Porro ut clarius innotescant, quae de hac assimilatione diximus, & fortius solidentur, quae in Assertionem conclusimus, videlicet in quo consistat assimilatio illa intellectui propria, quae non est tantum intentionalis, sed maxime realis, qualis non est in processione Spiritus sancti, pono Assertionem sequentem.

Similitudo est à modo habendi naturam.

A S S E R T I O V.

Processionem Verbi ex ratione sua & modo procedendi assimilativo esse generationem, non verò processionem Spiritus sancti, exinde natum est, quòd productio Verbi est ab intellectu & *naturalis*; productio verò Spiritus S. à voluntate, & *libera*, non quidem libertate accidentali & contingentia, sed essentiali, quæ stat cum necessitate.

⁵⁵⁷ **H**ÆC est Scotistarum cum suo Doctore Subtili, dist. 10. num. 13. & 1. dist. 13. qu. 1. ad primum principale, num. 20. & 3. dist. 8. qu. 1. §. Ad questionem. Ubi docet, quòd filiatio sit habitudo producti naturaliter similis producenti in natura intellectuali, defectu cuius naturalis productionis, vult productionem Spiritus S. generationem dici non posse, neque Spiritum sanctum dici posse Filium, nimirum quia producit^r voluntariè, non naturaliter, seu non per intellectum, sed per principium liberum, seu per voluntatem. Huic doctrinæ concinit D. Bonaventura, pluribus in locis maxime 1. dist. 6. qu. 2. ubi ait: *Si voluntas est principium cum communicante natura, sic est processio Spiritus sancti, qui procedit per modum amoris, tamen similis in natura: si verò natura est principium cum communicante voluntate, sic est generatio Filii, qui producit^r ut crinid^o similis, & per modum naturæ. Et libro Compendii Theologici, c. 7. Proprium, inquit, Filio procedendi modus est instar naturæ, & 1. dist. 38. art. 1. qu. 2. idem affirmat hisce: *Quia erit per modum naturæ, & ita per modum Verbi, & speciei, & per modum similitudinis expresse. Accedit etiam, & probat Assertionem S. Augustinus lib. 5. de Trinit. c. 9. & 14. ubi investigans rationem discriminis inter originem Filii, & Spiritus sancti nimirum, cur Spiritus sanctus non sit Filius, cum tamen à Patre exeat. Respondet: Exit enim non quomodo natus, sed quomodo datus, ut donum liberaliter, & per modum amoris, & per voluntatem, Filius verò per intellectum, & per modum naturæ: ergo diversa ratio procedendi per intellectum & voluntatem desumitur ex eo, quòd Verbum procedat naturaliter ex principio naturali, ut idem ejus terminus productus dicatur natus, quod enim naturaliter ex aliquo nascitur, ait Magnus Athanasius in epistola de Decretis Synodi Nicenæ, & est simile in natura, id pro Filio agnoscit natura, & eam vim significandi id vocabulum præfert, Spiritus S. autem cum procedat liberè, quia voluntas non est principium naturale, sed liberum, idedque ejus terminus non dicitur natus, sed datus, ac liberè spiratus, esto procedat tam necessariò quàm Verbum, necessitas enim nullatenus coincidit cum naturalitate, sed potest stare cum libertate essentiali. Itaque falsum est, quòd aliqua productio, quæ est necessaria, sit quoque naturalis, ac per modum naturæ.**

Ut autem intelligas, quomodo agens naturale non potest agere liberè, nec agens liberum naturaliter, esto utrumque agens potest agere necessariò, adeò, ut licet voluntas necessariò operetur circa aliquod objectum, adhuc dici nequeat naturaliter operari. Notandum à Doctore Subtili *Quod. 16. artic. 1.* affertur ex Philosopho quatuor operandi modos, liberè, naturaliter, contingentè, & necessariò, ex quibus duo priores immediate dividunt principium activum, ut due differentie oppositæ, quæ nullà vià eidem quadam insunt vè principio, adeò ut sicut implicat am dicit idem animal etiam respectu diversorum esse rationale, & irrationale; ita implicat idem principium activum esse liberum & naturale, etiam respectu diversorum; hæc de causa Doctor 1. dist. 2. quæst. 7. plurimum principiorum agendi ad numerum reducit binarium, ad liberum scilicet, & naturale, quia omne agens vel agit ex se determinatè, sicque naturaliter agit, vel ex se non determinatè, & sic liberè; agere verò necessariò, & agere contingentè, non ita opponuntur, quin eidem respectu diversorum convenire queant, idedque tam in agente libero, quàm in agente naturali se compati possunt, agens enim necessariò est sic agere, quòd non possit non esse actio, quòd tam voluntati, quàm intellectui accidere potest, undecumque sit illa necessitas; agere contingentè, per oppositum est sic agere, quòd possit non sequi actio, sive id proveniat ex impedimento extrinseco, sive ex intrinseca agentis libertate. Agens itaque naturale potest agere contingentè, & ab extrinseco impediatur, & agens liberum necessariò, si aliunde proveniat necessitas, sed agens liberum non potest agere naturaliter, nec agens naturale potest velle, & operari liberè, neque enim in præsentem ipsum agens liberè accipitur pro agere spontè, & complacenter, seu non coactè & citra violentiam, ut libertas idem sit quòd complacencia; nam illud hoc sensu libertas non opponitur essentialiter naturalitati, omne siquidem agens, quòd secundum suam agit inclinationem, dicitur agere spontè, non coactè, seu complacenter, quomodo ipsa bruta operantur valde complacenter, id est, juxta sui appetitus inclinationem, & propensionem. Sumitur ergo proprium agere liberè, ut excludit ex se inclinationem, cam determinationem ad unum,

Quæst. III. Cur processio Spiritus S. non sit generatio &c. 249

In proposito itaque procedere per modum naturæ, accipitur pro procedere necessario, & per intrinsecam determinationem ad unum, sique negamus Spiritum sanctum procedere, esto enim procedat necessario, non tamen procedit per principium intrinsecum, & ex se determinatum ad unum; sed procedit libere à libertate essentiali, quæ se eligibiliter determinat ad agendum, & non determinatur ab alio, quamvis aliunde sit necessarium, ut se determinet libere & eligibiliter ad actionem, videlicet ex infinita rectitudine voluntatis, & infinita bonitate objecti, ut *Doctor subtilis*, 1. dist. 10. qu. un. & alibi passim.

Itaque prima differentia dividens agens naturale à libero, in hoc sita est, quod liberum natum est agere eligibiliter determinando seipsum, cum perfecta cognitione omnium, sive se determinet necessario, sive contingenter, & per hoc distinguitur à principio naturali; agens verò naturale est, quod agit per principium determinatum ad actionem, sive ex se sit determinatum, sive ab alio, ut contingit in creatis; perperam proinde hæc duo principia distinguuntur à Thomistis, quod agere naturaliter sit agere necessario; & agere libere sit agere contingenter; quia id merè per accidens est; pro cuius veritate, ut hic breviter consulam, remitto Lectorem ad meum *Umbilicum*, ubi hac de re fusius agemus, in ea *Quæstione*, *An admittenda sit ex mente Scoti distinctio sua formalis in rebus creatis*, ubi ostenditur tam ex ratione, quam ex auctoritate cum objectionum solutione exacta, quod liberum, & naturale sint differentia dividentes principium activum, ac constituentes modos agendi specie differentes, & ita sibi oppositos, ut eidem principio convenire non possint, adeoque voluntatem non posse per modum naturæ, & libertatis simul operari.

Assertio itaque breviter probatur ex ratione: Voluntas non potest esse principium naturale: ergo cum Spiritus sanctus procedat per voluntatem fecundam, tanquam per principium Quo procedit per eam, ut principium liberum; & vicissim, cum intellectus nequeat esse principium liberum, addoque cum Verbum procedat per intellectum fecundum, ut per principium Quo procedit per intellectum naturaliter, per consequens prima, & immediata ratio, quod processio Verbi sit vera generatio, id est, quod sit ex genere suo per viam assimilativam, seu in similitudinem naturæ, quatenus processio Verbi est, habetur, quia est ab intellectu, & quia est naturalis; ac e contra, quod talis non sit processio Spiritus sancti, ab eoque remouetur filiationis prædicatum, ut non sit Filius, est, quia ex ratione sua formali est processio per voluntatem, & libera, & nullatenus naturalis, prout naturalitas opponitur libertati essentiali.

Ex his deductum, quod diximus superius sub Assert. 3. scilicet quod verum sit, Verbi processionem esse generationem, & non processionem Spiritus sancti, quia hic non est imago Patris, sicut Filius, qui ex vi processionis suæ procedit ut similis Patri, finaliter dependere, & ultimè resolvendum esse in rationem à nobis statim allatam, si enim quærat, quare Verbum ex vi suæ originis procedat ut imago Patris, non autem Spiritus S. non potest assignari alia ratio immediatior & convenientior, quam quia imago naturaliter procedit; id est, non tantum ut proles intentionalis, quæ ad fundandam filiationis relationem non sufficit, sed ut partus seu proles naturalis, quod est procedere per modum naturæ, non sic autem Spiritus S.

QUÆSTIO IV.

In qua resolvitur intentum principale:

Num possit concludi ex dictis distinctio formalis ex natura rei inter intellectum, & voluntatem divinam?

ASSERTIO VLTIMA.

Omnino ita est, ut distinctio inter intellectum, & voluntatem sit inficiabilis.

Hæc luculentè probata manet ex dictis, tum quia non apparet, quomodo intellectus & voluntas sint prorsus unum & idem, seu una simplicissima realitas, & tamen unum possit esse principium præ altero, tum quia falsum est, uti, & eidem formalitati quædam

ti convenire ut jam naturaliter, jam liberè agat, habeatve duos operandi modos sibi specificè, aut quasi specificè oppositos; Tum denique, quia ut suprà quæst. 2. & alibi, isthac distinctio inter intellectum, & intellectiōnem, item inter hæc, & generativam dictiōnem asserta, & propugnata est: ergo multo magis asserenda est inter intellectum, & voluntatem.

Recolat Lector, & relegat, cui lubet, rationes Recentiorum, quibus conantur ostendere distinctiōnem suam virtualement, & ea quæ dicta sunt, suis locis de aliorum distinctiōnibus, indubiè enim illa evincunt aliquam distinctiōnem esse in divinis admitendam, illam autem aliam esse non posse, præterquam illam Scoti, perspicuum fecimus

toto Tractatu Præliminari hujus Operis. Multa porro pro stabilienda nostra Assertiōne & doctrina adduci possent, imò restat integra Controversia de distinctiōne Scoti inter absolutam Dei, & relationes divinas, sed ut calamum sistam, urget Typographus temporari litans. Lector itaque accedat Tomi II. Controversiam IX. quæst. 2. per totum, ubi hæc difficultas aliquatenus conformiter ad Concilia reperitur discussa. Adeat item hujus Tomi Controversiam IV. quæst. 4. à num. 80. usque ad num. 84. Omnia hæc cedant ad majorem gloriam, & honorem Dei, & subiecta sūnto S. Romanæ Ecclesiæ, cujus sum, vivo, & morior filius.

F I N I S.

INDEX